

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA POVIJEST UMJETNOSTI

Diplomski rad
BAROKNI DVORCI U OROSLAVJU: POVIJEST IZGRADNJE I PROBLEMI
OČUVANJA

Tea Tuđa

Mentor: dr. sc. Marko Špikić

Komentorica: dr. sc. Dubravka Botica

ZAGREB, 2016.

Temeljna dokumentacijska kartica

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za povijest umjetnosti
Diplomski studij

Diplomski rad
BAROKNI DVORCI U OROSLAVJU: POVIJEST IZGRADNJE I PROBLEMI
OČUVANJA

Tea Tuđa

SAŽETAK

Dvorci u Oroslavju nastaju u baroknom razdoblju 17. i 18. stoljeća. Plemićke obitelji obilježile su njihov razvoj do 20. stoljeća kada zbog raznih političkih razloga gube svoj utjecaj i imovnu. Od 1920ih godina dvorci u Oroslavju, kao i drugdje u Hrvatskom zagorju počinju propadati zbog neadekvatne namjere i nebrige. Dvorac Gornje Oroslavje izgorio je 1949. godine i, usprkos radu i zalaganju konzervatora, dvorac danas više ne postoji. Dvorac Donje Oroslavje očuvao se do danas, iako je u lošem stanju. U posljednjih desetak godina intenzivno se radi na restauraciji i zaštiti kulturne baštine Oroslavja, iako je problem zaštite još uvijek prisutan. Međutim, važno je da ga lokalna zajednica pokušava riješiti i prepoznaje da je kulturno nasljeđe važan dio svake sredine.

Rad je pohranjen u: Knjižnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Rad sadrži: 65 stranica, 32 reprodukcije. Izvornik je na hrvatskom jeziku.

Ključne riječi: dvorac, Oroslavje, zaštita, konzervacija, barok, perivoj

Mentor: dr. sc. Marko Špikić, izv. prof.

Komentorica: dr. sc. Dubravka Botica, izv. prof.

Ocjenjivači:

Datum prijave rada:

Datum predaje rada:

Datum obrane: _____

Ocjena: _____

Sadržaj

UVOD	5
1. POVIJEST GRADA OROSLAVJA I NJEGOVA PROSTORNA DISPOZICIJA	7
2. BAROKNI DVORCI U OROSLAVJU U KONTEKSTU BAROKNE ARHITEKTURE U HRVATSKOM ZAGORJU.....	10
3. POVIJEST ISTRAŽIVANJA DVORACA U OROSLAVJU	14
3.1. JOSIP MATASOVIĆ.....	15
3.2. STJEPAN BELOŠEVIĆ.....	15
3.3. GJURO SZABO	16
3.4. ANĐELA HORVAT	16
3.5. VLADIMIR MARKOVIĆ	17
3.6. MLADEN OBAD ŠČITAROCI	18
3.7. ANDREJ ŽMEGAČ I MARIJANA VOJTIĆ	19
3.8. DUBRAVKA BOTICA.....	19
4. POVIJEST DVORACA DONJE I GORNJE OROSLAVJE DO 1920IH GODINA	21
4.1. DVORAC DONJE OROSLAVJE.....	21
4.2. DVORAC GORNJE OROSLAVJE	22
5. SUDBINA DVORACA DONJE I GORNJE OROSLAVJE NAKON 1920IH GODINA	25
5.1. DVORAC DONJE OROSLAVJE.....	25
5.2. DVORAC GORNJE OROSLAVJE	25
6. ARHITEKTONSKE KARAKTERISTIKE DVORACA DONJE I GORNJE OROSLAVJE	28
6.1. DVORAC DONJE OROSLAVJE.....	28
6.2. DVORAC GORNJE OROSLAVJE	33
7. RAD KONZERVATORA I PROBLEMI OČUVANJA NAKON 1945. GODINE	39
7.1. DVORAC DONJE OROSLAVJE.....	39
7.2. DVORAC GORNJE OROSLAVJE	39
7.2.1. DOPISI IZ 1948. GODINE – PREUREĐENJE DVORCA U RADNIČKO ODMARALIŠTE .	40
7.2.2. DOPISI IZMEĐU 1949. I 1957. GODINE – PREUREĐENJE DVORCA NAKON POŽARA	41
7.2.3. GRETA JURIŠIĆ I PROGRAM OBNOVE DVORCA.....	43

8. KONZERVATORSKO – RESTAURATORSKE INTERVENCIJE U PERIVOJU DVORCA GORNJE OROSLAVJE OD 2008. GODINE	47
8.1. UREĐENJE ZONE PERIVOJA ISPRED NEKADAŠNJEG DVORCA	47
8.1.1. MOGILA	48
8.1.2. ULAZNI PORTAL	49
8.1.3. TERACOTTA	50
8.1.4. FLORA I SATIR	51
8.1.5. KLUPE S KRILATIM LAVOVIMA I SFINGAMA	53
8.2. UREĐENJE ZONE PARK ŠUME IZA NEKADAŠNJEG DVORCA	54
9. KRONOLOŠKI PREGLED	57
ZAKLJUČAK	58
BIBLIOGRAFIJA	62

UVOD

Barokni dvorci Hrvatskog zagorja bili su tema brojnim istraživačima od početka 20. stoljeća do danas. Samo svojom koncentracijom na relativno malom prostoru sjeverozapadne Hrvatske izazivaju zanimanje i čuđenje. To zanimanje prisutno je kod istraživača poput Gjura Szabe, Anđele Horvat, Vladimira Markovića i Mladena Obada Šćitarocija, koji pišu preglede barokne arhitekture u Hrvatskom zagorju. Između ostalog, spominju i dvorce u Oroslavju, koji su tema ovog rada.

Odabir ove teme za diplomski rad bila je jednostavna i potpuno prirodna odluka, budući da od rođenja živim u Oroslavju i svakodnevno sam se susretala s njegovom kulturnom baštinom i problemima zaštite iste. U ovom radu pokušala sam dati detaljan pregled povijesti dvoraca u Oroslavju, povijest istraživanja tih dvoraca te probleme zaštite dvoraca nakon što iz njih iseljavaju plemićke obitelji, koje su ih toliko obilježile.

U prvom dijelu rada, čitatelj ima priliku upoznati se s Oroslavjem, njegovom povijesti i smještajem unutar Hrvatskog zagorja, te razdobljem u kojem nastaju dvorci u Oroslavju. Barokno razdoblje 17. i 18. stoljeća bilo je, arhitektonski, najplodnije na ovom području, s velikim brojem novih dvoraca, u koje smještamo i dvorce Donje i Gornje Oroslavje.

Drugi dio rada donosi pregled istraživača koji su se bavili dvorcima u Oroslavju, od početka 20. stoljeća do danas. Kao što sam već napomenula, tu većinom govorimo o velikim pregledima barokne arhitekture u Hrvatskom zagorju gdje se Oroslavje spominje samo usputno ili je obrađeno kroz nekoliko stranica. Noviji članci i tekstovi detaljnije obrađuju dvorce u Oroslavju, no, u ovom radu, težila sam najdetaljnijoj mogućoj obradi teme oroslavskih dvoraca.

U trećem dijelu rada obrađuje se povijest dvoraca u Oroslavju, od njihove izgradnje do propadanja ili potpunog nestanka. Također, objašnjavaju se arhitektonske karakteristike dvoraca i izgled perivoja.

Četvrti dio rada vezan je uz rad konzervatora i restauratora na dvorcima i njihovim perivojima od 1945., s naglaskom na dvorac Gornje Oroslavje, koji je pretrpio veliku štetu nakon požara 1949. godine i nikad se nije vratio u prvotno stanje, već je pušten da u potpunosti propadne. Srećom, njegov perivoj je ostao relativno dobro sačuvan, s mnogo elemenata vrtne plastike, čije je restauriranje započelo prije nekoliko godina. U ovom dijelu rada donosim podatke vezane uz

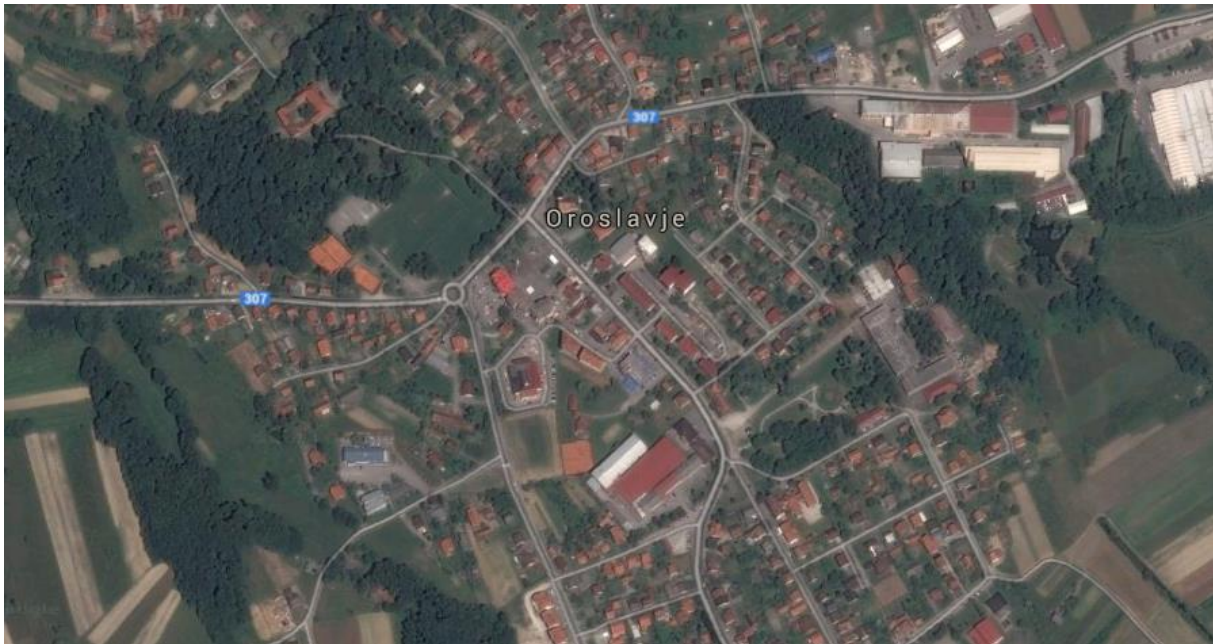
dvorce nakon 1945. godine od kojih su neki spominjani u drugim tekstovima, međutim do sad nisu na ovaj način sumirani i predstavljeni na jednom mjestu (tu bih posebno istaknula rad Grete Jurišić iz Konzervatorskog zavoda u Zagrebu vezan uz restauriranje dvorca Gornje Oroslavje). Također, prvi put se na jednom mjestu opisuje i objašnjava rad na restauriranju parka Vranyczany u Oroslavju, bivšeg perivoja dvorca Gornje Oroslavje.

Ovom prilikom željela bih se zahvaliti svojim mentorima, profesoru Marku Špikiću i profesorici Dubravki Botici na pruženoj pomoći oko pisanja rada. Također, zahvalila bih se gradonačelniku Oroslavja, Ivanu Tuđi, na svim materijalima koje mi je pomogao naći i nabaviti, kao i Marijani Vojtić iz Instituta za povijest umjetnosti, čiji su mi članak i suradnja pomogli u pisanju rada, te Draženu Klinčiću iz Ministarstva kulture, koji mi je pomogao u pribavljanju materijala vezanih uz ovu temu.

1. POVIJEST GRADA OROSLAVJA I NJEGOVA PROSTORNA DISPOZICIJA

Grad Oroslavje smješten je u južnom dijelu Krapinsko-zagorske županije, 40 kilometara sjeverno od Zagreba. Na području grada nalazi se silazak s autoceste A2, Zagorska magistrala, kao i Brza cesta Popovec-Marija Bistrica-Zabok što omogućava dobru prometnu povezanost sa Zagrebom, prema kojem i gravitira. Oroslavje ima 6128 stanovnika i površinu od 32 km² ¹. Prema tome je unutar Krapinsko-zagorske županije četvrti grad po broju stanovnika i šesti po površini (od sedam gradova).² Dakle, radi se o relativno malom gradu u čijem su se središtu u prošlosti našla dva dvoraca, od kojih danas postoji samo jedan, sa svojim parkovima.

Smješteno na blagoj uzvisini, Oroslavje je okruženo oranicama, poljima i šumama. U središtu grada nalazi se glavni trg na kojem se ističe skulptura orla na stupu. Nasuprot Oro trga nalazi se kasnobarokna³ župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije sa župnim dvorom. Samo nekoliko metara sjeverno od crkve nalazi se ulazni portal dvorca Donje Oroslavje, dok se kratkom šetnjom od 300tinjak metara prema jugu stiže do ulaznog portala nekadašnjeg dvorca Gornje Oroslavje, od kojeg je danas ostao sačuvan njegov perivoj.

Slika 1 Oroslavje iz zraka

¹ Hrvatski Državni Arhiv (dalje: HDA), (694) Vlastelinstvo Zabok-Oroslavje (Obitelj Vojkffy-Vojković) - Zabok, Oroslavje (XVI-1945): 1700/1889, uvod

² <http://www.kzz.hr/karta-gradovi-opcine>, 15.6.2016.

³ Premerl 2008: 484.

Oroslavje se prvi put spominje u povijesnim izvorima u drugoj polovici 15. stoljeća, odnosno 1477. godine u registru vinske desetine. Tad se Oroslavje nalazilo u sastavu sučije Donja Stubica i bilo je podijeljeno na Oroslavje Gornje i Oroslavje Donje.⁴ U 16. stoljeću Oroslavje počinje dobivati na važnosti unutar susjedgradsko-stubičkog vlastelinstva kojem je pripadalo. Do kraja 16. stoljeća postaje gospodarsko središte tog vlastelinstva, najvjerojatnije zbog praktičnih razloga, odnosno povoljnijeg geografskog položaja od Donje Stubice. Naime, Oroslavje je više u nizini, te uz dolinu rijeke Krapine uz koju je tekao važan trgovački put prema Ptuj i austrijskim zemljama te Bavarskoj.⁵

Krajem 16. stoljeća susjedgradsko-stubičko vlastelinstvo počelo se raspadati na niz manjih posjeda, koje su držale razne plemićke i velikaške obitelji. Ti su posjedi bili organizirani kao mala vlastelinstva s kurijom kao svojim središtem.⁶ Dokument o prodaji posjeda Oroslavje Gornje 1614. godine Juliju Čikulinu od strane obitelji Ratkaj spominje kuriju na tom posjedu, iako je nepoznato kad je ona izgrađena. Posjed Donje Oroslavje, čiji su vlasnici od kraja 16. stoljeća bili Vojkovići, također je imao kuriju u 17. stoljeću, za života Ivana II Vojkovića.⁷ Uz taj posjed nalazila se i kapela Blažene Djevice Marije, na mjestu današnje crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije, koja se prvi

Slika 2 crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, Oroslavje

⁴ HDA,(694) Vlastelinstvo Zabok-Oroslavje (Obitelj Vojkffy-Vojković) - Zabok, Oroslavje (XVI-1945): 1700/1889, uvod

⁵ Branko Čičko, *Povijest Oroslavja*, http://www.oro-slavje.hr/index.php?content=Povijest_Oroslavja, 15.6.2016.

⁶ Branko Čičko, *Povijest Oroslavja*, http://www.oro-slavje.hr/index.php?content=Povijest_Oroslavja, 15.6.2016.

⁷ HDA, (694) Vlastelinstvo Zabok-Oroslavje (Obitelj Vojkffy-Vojković) - Zabok, Oroslavje (XVI-1945): 1700/1889, uvod

put spominje u kanonskim vizitacijama 1669. godine, a pretpostavlja se da je podignuta sredinom 17. stoljeća.⁸

Dvorac Gornje Oroslavje najvjerojatnije gradi u 17. stoljeću Julije Čikulin, dok dvorac Donje Oroslavje skoro stoljeće kasnije gradi Sigismund Vojković-Vojkffy, najvjerojatnije između 1770. i 1790. godine. Zanimljivo je što ta dva dvorca nastaju samo tristotinjak metara jedan od drugog i zaokružuju središte današnjeg grada Oroslavja. Ovi dvorci bili su okosnica društvenog, političkog i ekonomskog života do početka 20. stoljeća kad, odlaskom plemićkih obitelji iz Oroslavja, polako počinje njihovo propadanje, a ekonomski razvoj Oroslavja okreće se industriji. Milan Prpić otvara prvu tekstilnu tvornicu „Preslica“ u Oroslavju u samom dvorcu Gornje Oroslavje 1925. godine, uz koju je uskoro (već 1926.), nastala i nova tekstilna tvornica „Zagorska tvornica vunениh tkanina d.d.“⁹. Tada tvornica zauzima središnje mjesto u gradu. „O Prpiću sada ovise stotine obitelji, on raspolaže kapitalom, rijetkim resursom. Na dominantnome mjestu u zajednici zamjenjuje veleposjednike plemiće, Kulmera (u Zaboku) i Vranyczanyja.“¹⁰ Nakon Drugog svjetskog rata se osim tekstilne industrije, kojoj još pripadaju tvornice „Orokonfekcija“ i „Oroteks“, razvija metalska industrija („Orometal“), grafička industrija („Birotehnik“) te obučarska industrija („Astra“).¹¹ Industrijski aspekt u Oroslavju nije više toliko značajan jer je većina velikih tvornica ili zatvorena ili radi u manjem kapacitetu, ali je još uvijek prisutan. Nosioci industrijskog razvoja više nisu te velike tvornice koje su zapošljavale i do 2000 radnika, već mala i srednja poduzeća. Neka od njih su „AquafilCro“, „Eko Flor“, Orometal“, „Pireko“, „Birotehnik“, „Emerson“, „EPO“, „OZO“, „Sinago“ i druga manja poduzeća.

⁸ Premerl 2008: 484.

⁹ Branko Čičko, *Povijest Oroslavja*, http://www.oroslavje.hr/index.php?content=Povijest_Oroslavja, 15.6.2016.

¹⁰ Saftić 2005: 87.

¹¹ Branko Čičko, *Povijest Oroslavja*, http://www.oroslavje.hr/index.php?content=Povijest_Oroslavja, 15.6.2016.

2. BAROKNI DVORCI U OROSLAVJU U KONTEKSTU BAROKNE ARHITEKTURE U HRVATSKOM ZAGORJU

Hrvatsko zagorje je „onaj kraj naše hrvatske domovine, koji je cjelina za sebe, kojem ni jedan drugi nije nalik, a kamoli jednak”, istaknuo je pred početak Drugog svjetskog rata Gjuro Szabo.¹² Posebnost ovog prostora određuje izrazita brojnost profane i sakralne arhitekture, na relativno malom prostoru. Od oko 275 objekata spomenika kulture u Hrvatskom zagorju, gotovo jednu trećinu čine dvorci i kurije, njih devedesetak.¹³ Kako ističe Ivana Reberski u predgovoru knjige *Umjetnička topografija Hrvatska, Krapinsko-zagorska županija*, “oduvijek je to bila gusto naseljena zemlja feudalaca i kmetova, kasnije seljaka i malih građana, uvijek hrvatska zemlja, s narodom duboko religioznih svjetonazora, zbog čega je ostala znakovito obilježena kulturom i baštinom feudalaca i Crkve.”¹⁴

Vladimir Marković napominje da je „u razvoju baroknog dvorca na području kontinentalne Hrvatske najznačajniji udio dvoraca Hrvatskog zagorja, ne samo zbog njihove mnogobrojnosti nego i zato što su dio vrlo jake lokalne tradicije feudalnog stanovanja“.¹⁵ Uslijed navale Osmanlija Hrvatsko zagorje uspjelo je ostati slobodno kao dio takozvanog prostora „ostaci ostataka Hrvatske“. Zbog takvih povijesnih okolnosti na ovom prostoru se nesmetano grade dvorci, iako se još do 17. stoljeća burgovi, odnosno castra, grade na uzvisinama koje su omogućavale bolju zaštitu, da bi se nakon prestanka opasnosti od Osmanlija, feudalcu okrenuli gradnji kurija i dvoraca u nizinama, obično na raskrižju puteva u središtu vlastelinstava.¹⁶ U baroknom razdoblju aristokratski sloj bio je podijeljen na visoko i niže plemstvo. Visoko plemstvo odnosno „veliki vlastelini“ imali su vodeću ulogu u političkom, vojnom i upravnom životu. Tu ubrajamo obitelji kao što su Erdödy, Frankopan i Drašković. Niže plemstvo odnosno „ladanjsko plemstvo“ su činile obitelji Ratkaj, Oršić, Keglević, Janković, Sermage, Vojković i drugi, koji su svoje posjede imali u Hrvatskom zagorju. Bogaćenjem, ženidbama, nagradama, te napredovanjem u civilnim i vojničkim službama položaj visokog i nižeg plemstva se mijenjao na društvenoj ljestvici.¹⁷ Budući da je u Hrvatskom zagorju većinom obitavalo niže plemstvo

¹² Szabo 1939: 21.

¹³ Obad Šćitaroci 2005: 7.

¹⁴ Reberski 2008: 10.

¹⁵ Marković 1995: 9-10.

¹⁶ Vučetić 2008: 18.

¹⁷ Maleković 1993: 18

njihovi dvorci imali su dvije funkcije; ujedno su bili upravno-gospodarska središta imanja i prostor ladanja. Skromniji imovinski status vlasnika je, između ostalog, utjecao i na izgled dvoraca, njihovu veličinu, razinu arhitektonske opremljenosti, vrstu i kakvoću materijala te izbor majstora. U takvim dvorcima vlasnici su stanovali na prvom katu, a prizemlje je služilo gospodarstvu. Također, uz dvorac su se obično nalazili i gospodarski objekti. Društvene prilike u sjeverozapadnoj Hrvatskoj (otpor centraliziranoj vlasti, koja se poistovjećivala s novim strujanjima, i siromašnije plemstvo) uvjetovale su kasnije pojavljivanje baroka u oblikovanju dvoraca, gotovo stoljeće kasnije nego u sakralnoj arhitekturi tog prostora. Zbog toga o baroku kao dominantnom stilu u gradnji dvoraca možemo govoriti tek od sredine 18. stoljeća, što potvrđuje učestalija gradnja dvoraca u tom stilu.¹⁸

Neprekinuti kontinuitet „feudalnog posjeda i kulture života hrvatskog plemstva“ uvelike je uvjetovao i izgled dvoraca na prostoru Hrvatskog zagorja. Tu nailazimo na svojevrsnu tradicionalnost arhitektonskog ukusa. Osim ponavljanja ustaljenih modela gradnje dvoraca, od podjele prostora u dvorcu, položaja i oblikovanja njegovih vertikalnih i horizontalnih komunikacija i slično, uočava se i svjesna namjera naručitelja za nastavkom tradicije u gradnji dvoraca, u čemu se posebno ističe jedna arhitektonska tema, gradnja kula. Kule su u svojoj izvornoj funkciji bile obrambenog karaktera, međutim nakon prestanka opasnosti od Osmanlija one više nemaju utilitarnu funkciju već odražavaju „neku vrstu historicizma“.¹⁹

Dvorac Gornje Oroslavje, koji još uvijek zadržava karakteristike ranije arhitekture burgova s kulama na uglovima, ali koje više nemaju obrambenu funkciju, već isključivo estetsku, najvjerojatnije odražava takve tendencije naručitelja. Sama činjenica da dvorac nije građen na uzvisini te da je oko njega postojao uređen dekorativni parterni vrt²⁰, sugerira da ovaj dvorac nije građen u svrhu obrane nego stanovanja i ladanja.

¹⁸ Marković 1995: 10-11.

¹⁹ Marković 1995: 114.

²⁰ Obad Šćitaroci 2005: 220.

Slika 3 Dvorac Gornje Oroslavje

Gradnja dvoraca u Hrvatskom zagorju intenzivirala se u 18. stoljeću, posebno nakon potresa 1775. godine.²¹ U tom razdoblju gradi se i dvorac Donje Oroslavje, najvjerojatnije između 1770. i 1790. godine.²² Za razliku od Gornjeg Oroslavja koje pokazuje određenu notu tradicionalizma, dvorac Donje Oroslavje uvodi novost u organizaciji dvoraca u Krapinsko-zagorskoj županiji u vidu hodnika koji više nije orijentiran na dvorište već prolazi kroz središnju os pročelnog krila.²³

²¹ Reberski 2008: 19.

²² Horvat 1982: 94; Obad Šćitaroci 2005: 208.

²³ Marković 1975: 34.

Slika 4 Dvorac Donje Oroslavje

Vrijeme 17. i 18. stoljeća obilježila je intenzivna gradnja dvoraca i kurija koji su uvelike obilježili prostor na kojem su izgrađeni. U tom razdoblju nastalo je oko 35 dvoraca od ukupno pedesetak dvoraca u Hrvatskom zagorju.²⁴ Ukidanjem kmetstva 1848., provođenjem agrarne reforme i, kasnije, industrijskom proizvodnjom znatno opada vlast feudalaca, ali i njihovo bogatstvo, što je u konačnici rezultiralo propadanjem ili potpunim nestajanjem dvoraca na ovom prostoru²⁵.

²⁴ Obad Šćitaroci 2005: 20-21.

²⁵ Obad Šćitaroci 2005: 18.

3. POVIJEST ISTRAŽIVANJA DVORACA U OROSLAVJU

*Mi moramo prije svega tek naše spomenike upoznati, pa tada i druge s njima upoznati. To je prvi dio zadatka, a poluči li se tu uspjeh, učinjeno je već time mnogo za samo očuvanje spomenika.*²⁶

Ovaj navod Gjüre Szabe puno govori o djelovanju službe za zaštitu spomenika u Hrvatskoj početkom 20. stoljeća. Naime, njihov cilj bio je kod najširih slojeva pobuditi i uzdržati spoznaju o vrijednosti spomenika. To bi se prvenstveno ostvarilo popisivanjem spomenika i upoznavanjem širih slojeva društva sa spomenicima.²⁷ Istraživanje spomenika u Hrvatskom zagorju počinje 1911. godine kada je Zemaljsko povjerenstvo za očuvanje umjetnih i historičkih spomenika u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji odlučilo napraviti inventar spomenika u kotarima Klanjec i Pregrada. Inventarizacija spomenika je tada bila prioritet Povjerenstva, a ne detaljna analiza svakog spomenika.²⁸ Iako je već na samom početku 20. stoljeća počelo zanimanje za spomenike Hrvatskog Zagorja, dvorci u Oroslavju se u literaturi spominju tek od 1920ih godina, a detaljnije se obrađuju tek u radu Anđele Horvat i Vladimira Markovića 1970ih godina. Kao jedan od prvih istraživača oroslavskih dvoraca, Gjuro Szabo, nije toliko pažnje pridavao povijesnim detaljima ili smještajem dvoraca u kontekst vremena u kojem su nastali. Djelom je to vjerojatno zbog manje dostupnosti podataka, ali i zbog, već spomenutog, interesa za popisivanjem dvoraca Hrvatskog zagorja, a ne za njihovu detaljnu analizu. Kod kasnijih istraživača vidi se promjena u pristupu istraživanja dvoraca. Anđela Horvat, a pogotovo Vladimir Marković, detaljnije su ulazili u povijest i arhitekturu dvoraca te njihovo smještanje u prostor i vrijeme nastanka. Međutim, tek kod recentnijih istraživača (Andrej Žmegač, Marijana Vojtić i Dubravka Botica) vidi se težnja još detaljnijeg prikaza povijesnih izvora nađenih u arhivima i privatnim zbirkama. Također, raniji istraživači često pogrešno imenuju dvorce o kojima raspravljaju, odnosno miješaju nazive Gornje i Donje Oroslavje.

²⁶ Szabo 1911: 202.

²⁷ Szabo 1911: 203.

²⁸ Szabo 1928: 67.

3.1. JOSIP MATASOVIĆ

Josip Matasović je jedan od prvih istraživača koji se bavio Oroslavjem, iako on u svojoj knjizi *Briefe des Grafen Sermage aus dem siebenjaehrigen Kriege* iz 1923. godine obrađuje temu grofova Sermage, a ne dvoraca u Oroslavja. U toj knjizi govori o povijesti obitelji Čikulin i Sermage, između ostalog spominje i parnicu oko nasljedstva koja se vodila nakon smrti posljednjeg muškog člana obitelji Čikulin, Ivana Franje Čikulina. On je svoj imetak podijelio na tri dijela, prvi i veći dio je išao Juliani Sermage, drug dio za spasenje pokojnih Čikulina, a treći za samostan. Juliana Sermage je tu oporuku pokušala osporiti²⁹ i nakon gotovo deset godina, odnosno 1755. presuđeno je u njenu korist. Zbog podijele imetka 1746. godine napravljen je inventar svih Čikulinijevih posjeda koji je uključivao Gornje Oroslavje.³⁰ Također donosi pisma obitelji Sermage iz 17. i 18. stoljeća.

3.2. STJEPAN BELOŠEVIĆ

Stjepan Belošević bio je “veliki župan županije Varaždinske“, a uz svoje ime pisao je „Gornjo-Stubički“, što vjerojatno označava njegovo rodno mjesto. On 1926. godine objavljuje, u vlastitom izdanju, knjigu *Županija Varaždinska i slob. i kralj. grad Varaždin*. Djelo je pisano kao svojevrsan putopis kroz Hrvatsko zagorje koje tada spada pod Varaždinsku županiju. Oroslavje spominje samo kao usputnu opasku. Imanje Oroslavje Gornje stavlja u vlasništvo obitelji Vojković-Vojkffy (iako je u njihovu vlasništvu Oroslavje Donje). Spominje posljednjeg vlasnika, grofa Janka Vojkffyja, koji prodaje Oroslavje Ugarskoj hipotekarnoj banci. Također napominje kako je tada (1926. godine) 20 jutara tog posjeda bilo u vlasništvu industrijalca Milana Prpića.

Dvorac Donje Oroslavje stavlja u vlasništvo obitelji Sermage (također pogrešan podatak, jer je u njihovu vlasništvu bilo Gornje Oroslavje), čiji član, grof Rikard Sermage, prodaje imanje 1885. barunu Ljudevitu Vranyczany-Dobrinoviću, koji je „dao grad i park obnoviti i urediti.“ Belošević tvrdi da je taj dvorac prije osam godina (dakle 1918.) kupio Milan Prpić i tamo

²⁹ Matasović 1923: 43-44

³⁰ Matasović 1923: 311-342

osnovao tekstilnu tvornicu³¹. To je također pogrešno, jer iz drugih izvora doznajemo da Prpić kupuje dvorac 1921. godine.³²

3.3. GJURO SZABO

Nakon Stjepana Beloševića, istraživač koji se bavio dvorcima u Oroslavju bio je Gjuro Szabo. U svojoj knjizi *Kroz Hrvatsko zagorje* iz 1939. opisuje Donje i Gornje Oroslavje, međutim ne imenuje ih tako, već govori o „oba Oroslavja“ te se iz teksta čini kao da nenamjerno oba dvorca imenuje Donje Oroslavje. Dvorac Gornje Oroslavje (ili Donje kako Szabo piše) je posjed Čikulina, čiji posljednji član, Ivan Franjo, umire 1746. godine. Szabo se referira na Josipa Matasovića koji je 16 godina ranije objavio svoju knjigu *Briefe des Grafen Sermage aus dem siebenjaehrigen Kriege*. Szabo navodi kako su nakon Čikulina vlasnici bili obitelj Sermage, koji zatim prodaju dvorac „barunu Vranicanu“. Vranyczany je preuredio dvorac „i tako ostaje do najnovijih vremena kad je prešao u ruke Milana Prpića, te su u starom dvoru instalirane teške fabričke mašine, dok se nije podigla nova tvornica, koja radi i noću, pa se sablasno svijetle te zgradurine u ovom kraju kamo ne spadaju.“ Iz ovog navoda očito je kako se Szabo nije slagao s novom namjenom dvorca koji je postao tvornica, ali ni s time što se u blizini dvorca nalazi nova tvornica koja je, po njemu, narušila mirnoću ovog prostora. O dvorcu Donje Oroslavje Szabo daje manje podataka. Piše da je to „tip vrlo lijepog dvorca, upotrebivog u svako doba“, te nabraja vlasnike dvorca, grofovi Vojkffy-Vojković, Novakovići, grof Oršić, Tucići i Prpići.³³

3.4. ANĐELA HORVAT

U 1970tim godinama i Anđela Horvat i Vladimir Marković objavljuju preglede baroknih dvoraca na prostoru Hrvatskog zagorja. Anđela Horvat, uz Šteficu Habunek-Moravac i Nadu Aleksić, objavljuje djelo *Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske – stanje i mogućnosti njihova uključivanja u suvremeni život*, 1970. godine. U tom djelu opisuje samo dvorac Donje Oroslavje, budući da je dvorac Gornje Oroslavje tada već bio nepovratno uništen. Anđela Horvat prvo opisuje izgled dvorca, koji smješta nedaleko od Stubičkih Toplica, a zatim opisuje

³¹ Belošević 1926: 59.

³² HDA, (782) Obitelj Vranyczany Dobrinović – Laduč, Karlovac, Rijeka, Zagreb: 1693/1945: kut. 17; *Album nekretnina koje su nekada bile vlasništvo obitelji Vranyczany-Dobrinović*; Botica 2016: 131., *Dvorci Vranyczanyjevih – plemstvo modernog doba u ambijentima baroka*

³³ Szabo 1939: 175.

probleme vezane uz sam dvorac. Probleme koje izdvaja su nogometno igralište koje je preuzelo jedan dio perivoja te privatne vile koje su izrađene na sjevernoj strani parka. Stanje dvorca opisuje kao dobro. Dvorac se redovito održava, a neki od zahvata su popravci krovne konstrukcije, uređenje limarije i dimnjaka, obnavljanje žbuke pročelja i gromobranske instalacije, soboslikarski zahvati u unutrašnjosti. Međutim, vidljiv je problem vlage. Navodi da je dvorac općenarodna imovina i da se ambulanta nalazi u glavnom krilu dvorca, a u gospodarskom prodavaonici namještaja „Partizan“ i „Narodna apoteka“, te je do nedavno (prije 1970.) u dvorcu bila i osnovna škola. Horvat predlaže i namjenu za dvorac, a to je jedinstvena namjena za zdravstvo, dok prostorije sa zidnim slikama trebaju biti otvorene za javnost.³⁴

Andela Horvat je 1982. kao koautorica objavila studiju *Barok u kontinentalnoj Hrvatskoj* unutar knjige *Barok u Hrvatskoj*, u kojoj piše o sakralnoj i profanoj arhitekturi baroknog razdoblja, između ostaloga i o baroknim dvorcima u Oroslavju. Kao i Szabo, ona oba dvorca imenuje kao Donje Oroslavje, ali dodaje vlasnike uz ime dvorca, pa ih je tako lakše razlikovati. Donje Oroslavje, dvorac Sermage-Vranicana, kako ga ona naziva, je u stvari dvorac Gornje Oroslavje. Horvat opisuje vanjski izgled dvorca, s naglašenom središnjom osi, cilindričnim kulama na uglovima, altanom na glavnom ulazu iznad koje se nalazi toranj sa satom. Također spominje da je dvorac još od 18. stoljeća prekriven crijepom, a gospodarske zgrade šindrom ili slamom. Donje Oroslavje je dvorac Vojkovića, koji je jednokatan, s tri krila i središnjim plitkim rizalitom s trokutastim zabatom, a u unutrašnjosti ima visoku oslikanu „palaču“ na katu. Horvat piše da je dvorac izgrađen između 1770. i 1790. Dvorac se nalazi u parku s kamenim kipovima Flore i Satira.³⁵

3.5. VLADIMIR MARKOVIĆ

Vladimir Marković slijedeći je značajni istraživač oroslavskih dvoraca. On uključuje dvorac Donje Oroslavje u svoju pregled *Barokni dvorci Hrvatskog zagorja*, iz 1975. godine, te u novijem izdanju iz 1995. U toj knjizi Marković se bavi tipologijom baroknih dvoraca, razdobljem gradnje i općim arhitektonskim karakteristikama dvoraca. Dvorac Donje Oroslavje

³⁴ Horvat 1970: 75.

³⁵ Horvat 1982: 94.

smješta u razdoblje između kasnog baroka i kasnobaroknog klasicizma.³⁶ Napominje da je ovaj dvorac najraniji primjer koji pokazuje složenost razvojnog trenutka koji je nastupio u Hrvatskom zagorju krajem 18.stoljeća, odnosno spoj tradicije ranijih primjera i novih stilskih gibanja kasnobaroknog klasicizma. Marković je prvi koji spominje da ovaj dvorac obilježava drugačije prostorno rješenje naspram ranijih dvoraca; uz dvorišnu stranu više nema hodnika, nego je on sada postavljen u „uzdužnu osovину pročelnog krila“, tako da to krilo ima prostorije s jedne i druge strane hodnika, dakle s pročelne i začelne strane. Marković objašnjava da se u zidnoj plastici vidi kasno razdoblje baroknih oblika, s osjećajem novog stila. Primjećuju se ukruženi oblici, ali razvedenog obrisa, naglašene geometrizacije, te se raspoznaje da im je porijeklo u složenijem predlošku.³⁷ Prema Markovićevom mišljenju, „cjelina tog dvorca najbolje je sačuvani primjer profane feudalne arhitekture baroknog razdoblja u Hrvatskom zagorju“.³⁸ Marković također prvi spominje dvije niske prizemnice koje su kasnije dograđene, te povezuju dvorac s konjušnicom, koja vjerojatno nije predviđena u istom projektu s dvorcem jer je koso postavljena u odnosu na dvorac. U glavnoj prostoriji se nalaze freske na stropu i peć s motivima kasnobaroknog klasicizma, dok su u 19. stoljeću oslikane još neke sobe i dijelovi hodnika.³⁹ U kratko, Vladimir Maković je, do tad, najopširnije i najdetaljnije pisao o dvorcu Donje Oroslavje i smjestio ga u kontekst vremena i stila gradnje.

3.6. MLADEN OBAD ŠĆITAROCI

Mladen Obad Šćitaroci se detaljnije bavi perivojima baroknih dvoraca u Oroslavju, u doktorskom radu *Prilog istraživanju vrtova i perivoja uz dvorce Hrvatskog zagorja*, 1986., u kojem obrađuje temu perivoja baroknih dvoraca u Hrvatskom zagorju. Kasnije piše i pregled dvoraca Hrvatskog zagorja u knjizi *Dvorci i perivoji Hrvatskog zagorja* iz 1991. te u novijem izdanju iz 2005. godine. On opisuje oba dvorca u Oroslavju, pritom se oslanjajući na djela ranijih autora, Gjüre Szabe, Anđele Horvat i Vladimira Markovića. Šćitaroci, kao i raniji autori, opisuje dvorce i daje kratki povijesni pregled, uz detaljniju analizu perivoja i obitelji koje su obitavale u dvorcima. U njegova dva djela uočavaju se neke nedosljednosti, npr. u knjizi

³⁶ Marković 1975: 83.

³⁷ Marković 1975: 33-37.

³⁸ Marković 1975: 100.

³⁹ Marković 1975: 100-101.

Dvorci i perivoji Hrvatskog zagorja (2005.) spominje kako je dvorac izgorio 1947. iako u svojem doktorskom radu spominje 1949. godinu,⁴⁰ što se slaže s podacima iz Konzervatorskog zavoda u Zagrebu.⁴¹ Također, u oba djela piše kako se perivoj dvorca Gornje Oroslavje preuređuje krajem 19. stoljeća,⁴² međutim u kasnijem djelu *Dvorci i perivoji Hrvatskog zagorja* donosi katastarsku snimku koju smješta u 1907. godinu iako ona očito prikazuje stanje prije preuređenja perivoja krajem 19. stoljeća.⁴³

3.7. ANDREJ ŽMEGAČ I MARIJANA VOJTIĆ

Jedan od recentnijih osvrti na dvorce u Oroslavju daju Andrej Žmegač i Marijana Vojtić koji objavljuju članak *Dvorac Gornje Oroslavje* u časopisu *Peristil* 2013. godine. U članku se bave cjelovitim prikazom i tumačenjem povijesnog izgleda i prenamjene dvorca.⁴⁴ Oni prvi objavljuju do tad neobjavljene podatke o dvorcu na temelju izvora iz Ministarstva kulture i Hrvatskog državnog arhiva. Između ostalog, objavljuju podatke koje je ostavio Milan Vranyczany, uključujući i njegove tlocrte dvorca, te tlocrte iz 1920ih godina, koje je izradilo Građevinsko poduzetništvo Skopal, Juričić i Batušić, Zagreb, prije adaptacije dvorca u tvornicu. Također, ukratko objašnjavaju sudbinu dvorca Gornje Oroslavje nakon 1945. godine, od preuređenja dvorca u radničko odmaralište do požara 1949. godine te pokušaja obnove u pedesetim godinama, gdje posebno ističu Gretu Jurišić te njezin plan obnove dvorca i njegovu prenamjenu u Dom kulture.⁴⁵

3.8. DUBRAVKA BOTICA

Najrecentniji tekst vezan uz dvorce u Oroslavju piše Dubravka Botica, pod naslovom *Dvorci Vranyczanyjevih – plemstvo modernog doba u ambijentima baroka*. Objavljen je u sklopu izložbe „Veličanstveni Vranyczanyjevi“, odnosno u katalogu izložbe, 2016. godine. Botica se bavi svim posjedima obitelji Vranyczany u 19. i 20. stoljeću, koji uključujući Bedekovčinu, Sv.

⁴⁰ Obad Šćitaroci 1986: 122.

⁴¹ Ministarstvo kulture – Uprava za zaštitu kulturne baštine/Središnji arhiv – Topografska zbirka (Oroslavje) (dalje: MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 1171-49., *Oroslavlje, stanje dvorca u sklopu Tekstilne tvornice (nekada vlasništvo Vranicany)*, 5.7.1949.

⁴² Obad Šćitaroci 1986: 123.; Obad Šćitaroci 2005: 219.

⁴³ Obad Šćitaroci 2005: 216.; Žmegač i Vojtić 2013: 67. - tu istu katastarsku snimku smještaju u 19. stoljeće

⁴⁴ Žmegač i Vojtić 2013: 65.

⁴⁵ Žmegač i Vojtić 2013: 70.

Križ Začretje, Mirkovec i Oroslavje. Ističe kako je ovdje dvorac Gornje Oroslavje posebno zanimljiv jer je „jedan od najraskošnijih primjera aristokratske rezidencije na ladanju, koji se ističe i kao mjesto susreta najvažnijih hrvatskih umjetnika tog vremena.“⁴⁶ U tekstu se spominju već poznati podaci o dvorcu i njegovoj povijesti, ali donosi i do sad neobjavljene podatke preuzete iz privatnih arhiva obitelji Vranyczany. Tu je važno spomenuti kupoprodajni ugovor između Luja Vranyczanya i Milana Prpića iz 1921. godine u kojem se nalazi i detaljan inventar dvorca gdje su popisane sve umjetnine, namještaj, sitni ukrasi i oprema privatnih prostorija obitelji Vranyczany.⁴⁷ Osim dvorca, Botica daje detaljniji opis perivoja oko dvorca, te njegovu povezanost s modernim strujanjima u Habsburškoj monarhiji. Također, osvrnula se i na bogat društveni život obitelji Vranyczany koji je dobro dokumentiran u fotografijama iz tog vremena.⁴⁸

⁴⁶ Botica 2016: 117.

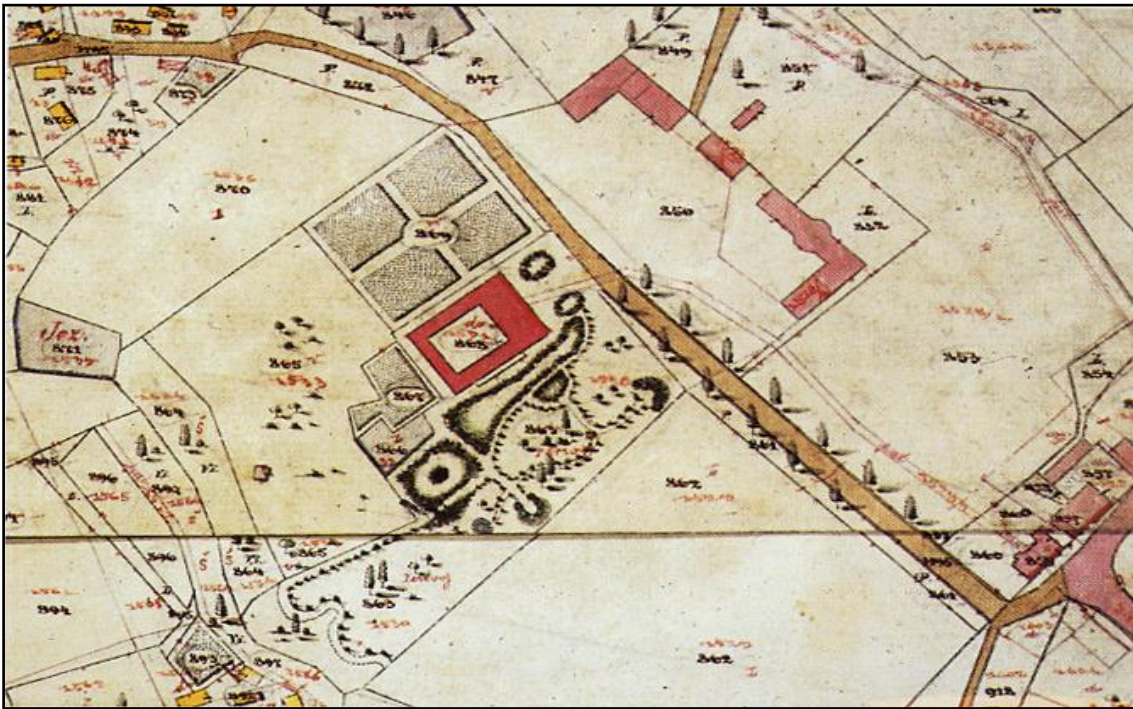
⁴⁷ Botica 2016: 131.

⁴⁸ Botica 2016: 132-134.

4. POVIJEST DVORACA DONJE I GORNJE OROSLAVJE DO 1920IH GODINA

4.1. DVORAC DONJE OROSLAVJE

Posjed Donje Oroslavje krajem 16. stoljeća dolazi u vlasništvo obitelji Vojković, koja u 17. stoljeću dobiva priznaje plemstva zahvaljujući zaslugama Ivana II Vojkovića. U njegovo vrijeme Donje Oroslavje je organizirano kao dobro uređeno vlastelinstvo s kurijom kao svojim središtem uz koju se nalazio vrt i vinograd.⁴⁹ Obitelj Vojković je svoj vrhunac doživjela u 18. stoljeću kada 1763. godine dobivaju grofovsku titulu. Ubrzo nakon toga, najvjerojatnije između 1770. i 1790. godine Sigismund Vojković-Vojkffy gradi dvorac u Oroslavju.⁵⁰ Dvorac nastaje u prijelaznom razdoblju između kasnog baroka i kasnobaroknog klasicizma te je najraniji

Slika 5 Katastarska snimka dvorca Donje Oroslavje, 19. stoljeće

primjer kombinacije tih stilova u Hrvatskom zagorju krajem 18. stoljeća.⁵¹ Obitelj Vojković je osim posjeda u Oroslavju imala posjed i u Zaboku, od 1719. godine. Ti posjedi su bili u njihovom vlasništvu do 1897. godine, kad Janko Vojković prodaje Oroslavje Donje i Zabok

⁴⁹ Branko Čičko, *Povijest Oroslavja*, http://www.oroslavje.hr/index.php?content=Povijest_Oroslavja, 15.6.2016.

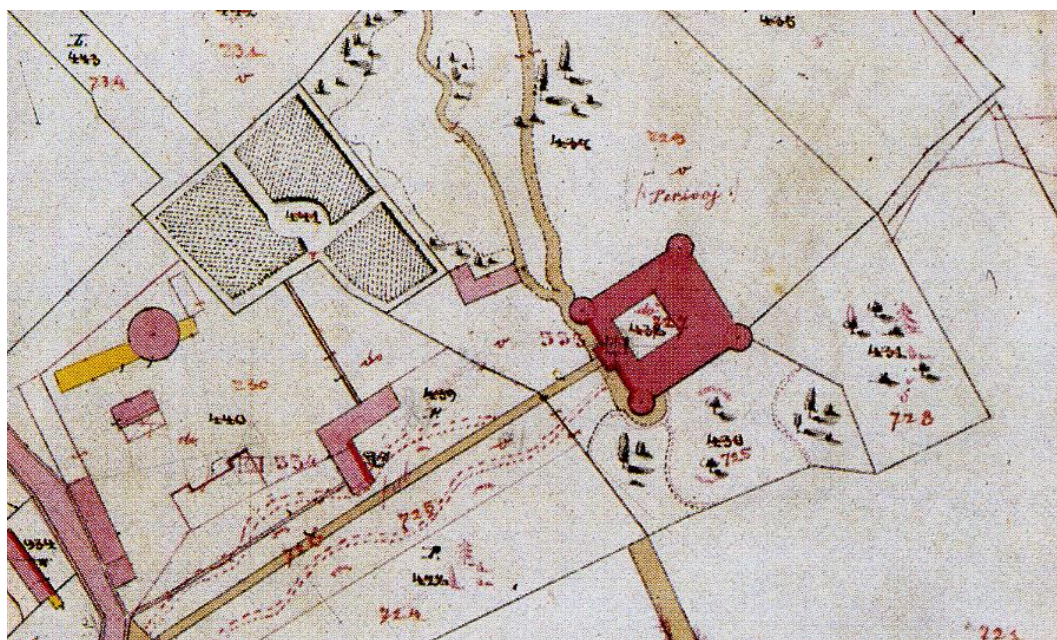
⁵⁰ Horvat 1982: 94., Obad Šćitaroci 2005: 208.

⁵¹ Marković 1975: 83.

Ugarskoj hipotekarnoj banci.⁵² Nakon toga, dvorac je promijenio nekoliko vlasnika, obitelj Novaković, Oršić i Tucić, da bi ga 1920ih (najvjerojatnije 1921. kada kupuje i dvorac Gornje Oroslavje) kupio industrijalac Milan Prpić koji je dvorac koristio za stanovanje.⁵³

4.2. DVORAC GORNJE OROSLAVJE

Posjed Gornje Oroslavje prvi put se spominje uz ime obitelji Ratkaj u 16. stoljeću. Petar i Gašpar Ratkaj posjed prodaju 1614. godine Juliju Čikulinu, a u ispravi se spominje kurija kao građevina.⁵⁴ Najvjerojatnije je Julije Čikulin taj koji gradi dvorac u 17. stoljeću, iako su točne godine gradnje nepoznate.⁵⁵ Ivan Franjo Čikulin dobio je grofovsku titulu 1706. godine,⁵⁶ te umire kao posljednji član obitelji Čikulin 17. lipnja 1746. godine.⁵⁷ Nakon njegove smrti vodi se parnica oko vlasništva nad dvorcem. Za vrijeme te parnice, 1746. godine, popisana je inventar dvorca i navodi se veći broj prostorija prema njihovoj namjeni. Spor oko vlasništva je riješen 1755. u korist Julije Sermage. Njezin sin Petar Troilo Sermage je ženidbenim vezama povećao

Slika 6 Katastraska snimaka dvorca Gornje Oroslavje, 19. stoljeće

⁵² HDA, (726) Obitelj Josipović-Vojković-Dodić – Klokoč, Zabok, Zagreb, Bosiljevo; 1267/1872: Vodič

⁵³ Branko Čičko, *Povijest Oroslavja*, http://www.oroslavje.hr/index.php?content=Povijest_Oroslavja, 15.6.2016.

⁵⁴ Žmegač i Vojtić 2013: 65., HDA, (706) Obitelj Čikulini-Sermage – Podsused, Poznanovec, Stubica, Susedgrad, Šestine, Začretje, Oroslavje, Lužnica; 1272-1900; kut.3, br.191

⁵⁵ Obad Ščitaroci 2005: 216.

⁵⁶ Maruševski 1993: 62.

⁵⁷ Matasović 1923: 43.

imetak obitelji, koja je postala jedna od moćnijih velikaških obitelji u Hrvatskoj u 18. stoljeću. On je također preuređio dvorac Gornje Oroslavje obogaćujući ga baroknim arhitektonskim elementima i dekoracijom. Taj ranobarokni dvorac s jednostavnim pročeljima, tlocrtno oblika četverokuta s ugaonim kulama, dobiva barokni središnji rizalit i tornjić sa satom. U prostorijama u prizemlju nalaze se svodovi oblika čeških kapa, a na prvom katu su zrcalni svodovi, tipični za 18. stoljeće.⁵⁸ Obitelj Sermage također uređuje i perivoj dvorca, iako je izgled tog perivoja danas nepoznat. Međutim, može se pretpostaviti da su vrtne skulpture Satira i Flore postavljene u perivoj dvorca Gornje Oroslavje za vrijeme boravka obitelji Sermage, jer se prema svojim stilskim oznakama mogu svrstati pred kraj 18. stoljeća.⁵⁹

Obitelj Sermage bila je vlasnik dvorca do kraja 19. stoljeća, kada on dolazi u posjed obitelji Vranyczany. Vrijedne podatke o dvorcu krajem 19. i početkom 20. stoljeća ostavio je Milan Vranyczany, sin Ljudevita Vranyczanya. On piše kako obitelj Sermage prodaje posjed Gornje Oroslavje u tadašnjoj veličini od “850 kat. jutara” grofu Emilu Kulmeru, koji iste godine, 1885., prodaje posjed barunu Ljudevitu Vranyczany-Dobrinoviću. Ljudevit Vranyczany dokupio je još oko 150 kat. jutara zemlje tako da je imanje Gornje Oroslavje krajem 19. stoljeća imalo oko 1000 kat. jutara. Međutim, taj posjed nije, prema navodima Milana Vranyczanya, bio jedinstven; livade i oranice nalazile su se oko dvorca, dok je šuma koju su posjedovali bila udaljena oko 10 km od Oroslavja u Jakovlju, a vinograd s voćnjakom bio je smješten blizu Donje Stubice, nekih 6 kilometara od Oroslavja. Barokni dvorac je svakako bio glavno središte ovog imanja. Glave preinake obitelj Vranyczany radi na perivoju dvorca, dok u samom dvorcu manje interveniraju. Prvenstveno prilagođavaju dvorac suvremenim potrebama, postavljaju parkete, uvode tekuću vodu, povećavaju prozore i slično. Jedini veći zahvat koji rade je gradnja altane na glavnom pročelju 1904.⁶⁰

Iako je obitelj Vranyczany bila u posjedu dvorca samo tridesetak godina, upravo zbog njih znamo toliko o izgledu dvorca na prijelazu 19. u 20. stoljeće. Naime, Ljudevit Vranyczany bio je strastveni fotograf i, između ostalog, fotografirao je dvorac i njegov perivoj. Milan

⁵⁸ Žmegač i Vojtić 2013: 66.

⁵⁹ Tarbuk 1993: 257.

⁶⁰ HDA, (782) Obitelj Vranyczany-Dobrinović – Laduč, Karlovac, Rijeka, Zagreb; 1635/1945; kut. 17, *Album nekretnina koje su nekadabile vlasništvo obitelji Vranyczany-Dobrinović*

Vranyczany napravo je tlocrt dvorca po sjećanju i sačuvao fotografije dvorca koje se danas nalaze u Hrvatskom državnom arhivu. Iako ima mnogo sačuvanih fotografija vanjštine dvorca i perivoja, fotografija interijera gotovo da i nema.⁶¹

Ljudevit Vranyczany 1921. godine prodaje dvorac Gornje Oroslavje kao i palaču na Zrinjevcu industrijalcu Milanu Prpiću. On u dvorac smješta svoju tvornicu na kojoj radovi započinju 1922. godine.⁶²

⁶¹ Botica 2016: 131.

⁶² HDA, (782) Obitelj Vranyczany-Dobrinović – Laduč, Karlovac, Rijeka, Zagreb; 1635/1945; kut. 10, isječak iz novina o gradnji tvornice, 1922.godine

5. SUDBINA DVORACA DONJE I GORNJE OROSLAVJE NAKON 1920IH GODINA

5.1. DVORAC DONJE OROSLAVJE

Između dva svjetska rata vlasnik dvorca Donje Oroslavje bio je, već spomenuti, industrijalac Milan Prpić. On je stanovao u ovom dvorcu do kraja Drugog svjetskog rata kada mu je oduzeta gotovo sva imovina zbog navodne suradnje s pripadnicima vlasti NDH. Tad se njegova obitelj seli u gospodarske zgrade u kojima je do tad živjela služinčad.⁶³ U dvorac Donje Oroslavje je nakon procesa nacionalizacije, 1954. godine, smještena ambulanta koja je tamo bila do 1992.⁶⁴ Nalazila se u istočnom dijelu dvorca. Anđela Horvat napominje kako je u dvorcu bila i škola, koja je prije 1970. iseljena. Kada ona obilazi dvorac, 1970. godine, u gospodarskom krilu nalazile su se prodavaonica namještaja „Partizan“ i „Narodna apoteka“. Problemi koje Anđela Horvat uočava tijekom ovog obilaska su smještanje nogometnog igrališta u sami perivoj dvorca te izgradnja vila na sjevernoj strani parka. Međutim, stanje dvorca je u cijelosti ocijenila kao dobro, s potrebom za neke manje intervencije. Ona predlaže da se dvorac u potpunosti prenamijeni u zdravstvene svrhe, međutim to nije ostvareno.⁶⁵ Kada ambulanta iseljava iz dvorca taj prostor većinom ostaje bez namjene. Stambenu namjenu danas ima jugoistočno bočno krilo koje je spajalo dvorac i konjušnicu, te sama zgrada gdje je prije bila konjušnica. U tim stanovima živi nekoliko obitelji. Također, u bivšoj zgradi konjušnice, u prizemlju, nalazi se prostor nogometnog kluba Oroslavje.

Upravo zbog toga što dvorac u svojoj potpunosti nije u upotrebi vidljivi su znakovi neodržavanja i propadanja. Žbuka pada s vanjskih zidova, kao i boja u unutrašnjosti, stakla prozora su razbijena, podovi su većinom bez parketa, a tamo gdje on i postoji je dosta uništen, te je vidljiv beton. Drvo na vratima također propada. Vidljivi su znakovi vandalizma na zidovima u obliku grafita, u unutrašnjosti i na vanjskoj fasadi.

5.2. DVORAC GORNJE OROSLAVJE

Industrijalac Milan Prpić vlasnik je dvorca Gornje Oroslavje od 1921. godine,⁶⁶ što označava veliku prekretnicu u životu dvorca. Naime, prekida se izvorna stambena namjena dvorca i u

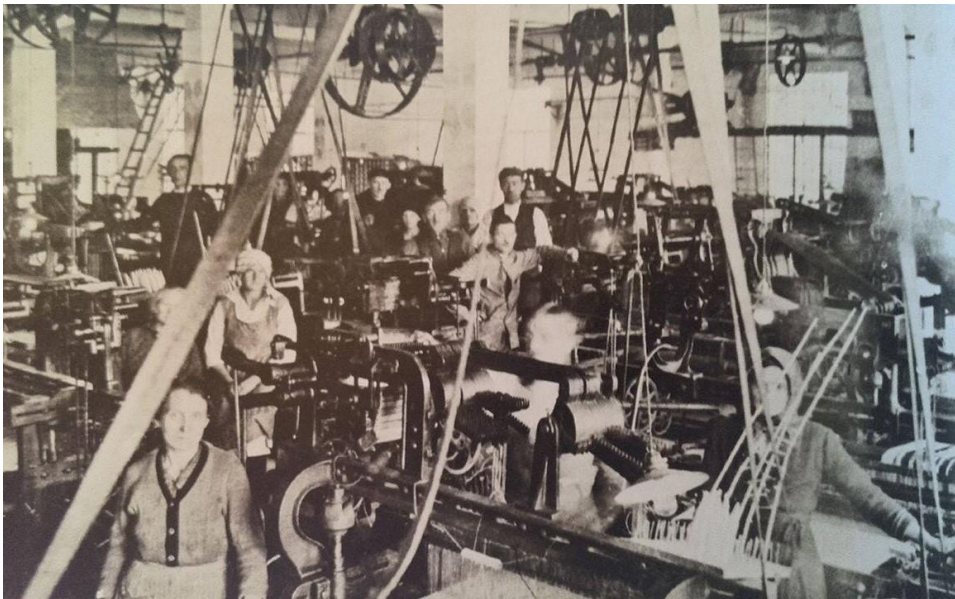
⁶³ Slukan 2004: 24.

⁶⁴ Obad Šćitaroci 2005: 208.

⁶⁵ Horvat 1970: 75.

⁶⁶ Botica 2016: 131.

njega se smješta tvornica. Kako bi se dvorac prilagodio za rad tvornice, bilo je potrebno vršiti neke preinake. Njegovim planovima protivilo se ravnateljstvo Narodnog muzeja te pišu protest Kraljevskom namjesništvu 15. veljače 1922. godine u kojem ističu kako je Gornje Oroslavje jedan od najljepših dvoraca s očuvanim perivojem i nije primjeren za industriju. Usprkos argumentima protiv Prpićeve tvornice, on ipak dobiva odobrenje za vršenje preinaka u dvorcu, te uz stražnje krilo gradi tvorničku halu.⁶⁷ Prpić je krila dvorca želio preurediti u tvorničke hale, pa je zato u prizemlju i na katu dao srušiti većinu pregradnih zidova umjesto kojih je stavljena drvena konstrukcija. Za tu intervenciju bili su angažirani inženjeri S. Batušić i G. Košutić iz Građevinskog poduzeća Skopal, Juričić i Batušić, Zagreb.⁶⁸ Prostor dvorca postao je premalen za cijeli pogon, pa je kasnije tvornica premještena u drugu zgradu. Milan Prpić je od Antonije Klobučar, odnosno *Foto Tonke*, naručio album oba Oroslavja i tvorničkih postrojenja svoje tekstilne tvornice. Kroz te fotografije ona pokušava prikazati humaniji proces proizvodnje, što je najvjerojatnije i bio cilj Milana Prpića, jer prikazuje i novosagrađene radničke stanove.⁶⁹

Slika 7 Foto Tonka, Tkaonica u Oroslavju

⁶⁷ Botica 2016: 132.

⁶⁸ Žmegač i Vojtić: 70.

⁶⁹ Tonković 2016: 225.

U to vrijeme (između dva svjetska rata) su skulpture Satira i Flore najvjerojatnije preseljene iz Gornjeg u Donje Oroslavje.⁷⁰ Nakon Drugog svjetskog rata tvornica je oduzeta Milanu Prpiću i postala je općenarodna imovina.⁷¹ Ubrzo nakon toga počelo je preuređenje dvorca u radničko odmaralište, a radove vodi Glavni odbor Jedinostvenih sindikata Hrvatske. Godine 1949. izbio je požar u dvorcu i on je velikim dijelom uništen. Povjerenstvo Konzervatorskog zavoda konstatira u pregledu 5. srpnja 1949. da je glavno krilo ostalo uglavnom pošteđeno od požara, dok su druga krila bila znatnije oštećena.⁷² Idućih godina javlja se zamisao o preuređenju dvorca u Dom kulture, o čemu piše arhitektica-konzervatorica Greta Jurišić, iz Konzervatorskog zavoda u Zagrebu, u svom izvješću *Oroslavje dvor, prijedlog za adaptaciju*, 1957. godine. Unutar dvorca se planiralo urediti kino dvoranu, čitaonicu, kantu i sl.⁷³ Projekt za adaptaciju dvorca koji radi Greta Jurišić nije izveden te je nakon toga dvorac ostavljen da propadne. Danas nije ostalo ništa od dvorca, osim sjeveroistočnog zida koji je bio povezen s tvorničkom halom, pa je zbog toga i sačuvan.

⁷⁰ Tarbuk 1993: 256.

⁷¹ Slukan 2004: 24.

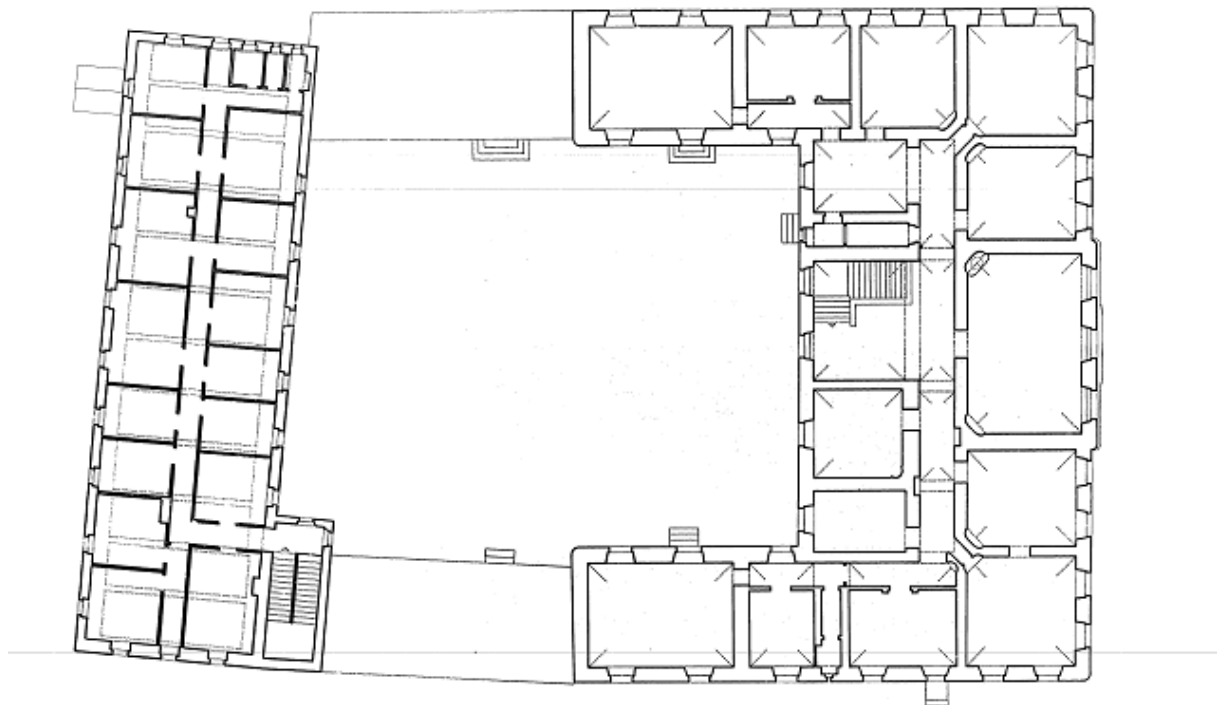
⁷² MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 1171-49., *Oroslavlje, stanje dvorca u sklopu Tekstilne tvornice (nekada vlasništvo Vranicany)*, 5.7.1949.

⁷³ Ministarstvo kulture – Uprava za zaštitu kulturne baštine/Središnji arhiv – Zbirka dosjea i elaborata zaštitnih radova na spomenicima kulture (dalje: MK-UZKB/SA-ZDE) (1821), *Greta Jurišić, Oroslavje dvor, prijedlog za adaptaciju*, 1957.

6. ARHITEKTONSKE KARAKTERISTIKE DVORACA DONJE I GORNJE OROSLAVJE

6.1. DVORAC DONJE OROSLAVJE

Dvorac Donje Oroslavje je zamišljen kao trokrilna građevina „U“ tlocrta, gdje je glavno, sjeveroistočno krilo veće i više od manjih bočnih krila. Međutim, naknadno je dodana konjušnica, te su nadograđena bočna krila čime je zatvoren prostor oko središnjeg dvorišta, te se gubi prvotni „U“ tlocrt. Vladimir Marković ističe kako prostorno rješenje ovog dvorca unosi promjene u uobičajen izgled baroknih dvoraca Hrvatskog zagorja. Hodnik na prvom katu nije smješten uz dvorišnu stranu, već prolazi središtem građevine, odnosno uzdužnom osi pročelnog krila. Na taj se način i s pročelne i začelne strane nalazi niz prostorija u glavnom krilu.⁷⁴

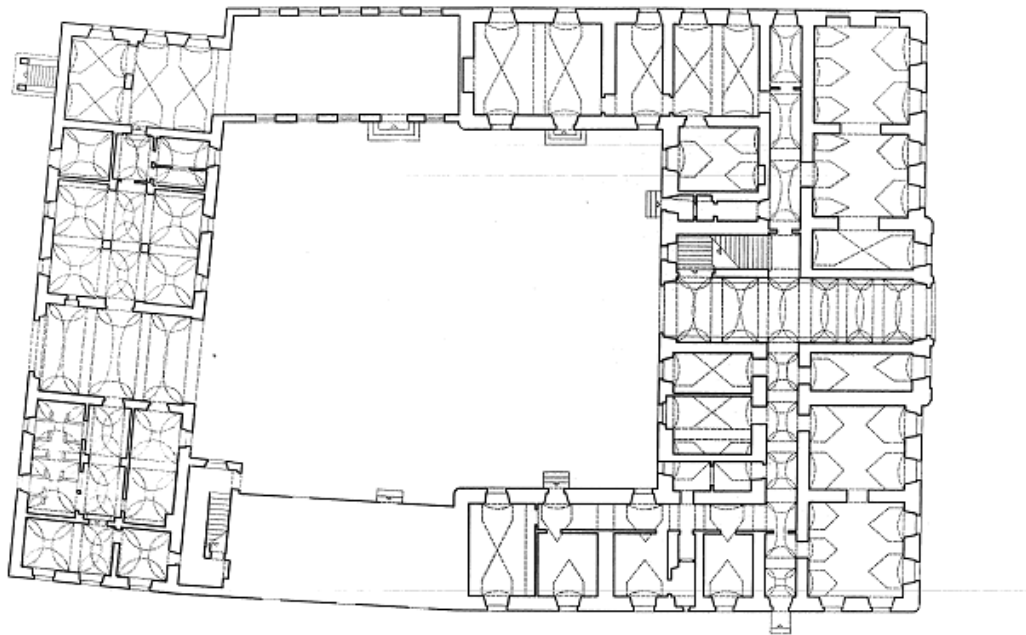
Slika 8 Dvorac Donje Oroslavje, tlocrt 1. kata, 1967.g.

Kroz reprezentativni portal u središtu pročelja ulazi se u vežu kroz koju se može s obje strane ući u dvorac ili produžiti ravno, prema jugozapadu, do unutarnjeg dvorišta. Stubištem sjeverozapadno od ulazne veže dolazi se do prostora ispred središnje prostorije prvog kata. Prostorije su pravokutnih oblika, ali nisu istih veličina. Središnja prostorija, odnosno glavna

⁷⁴ Marković 1975: 33-34.

dvorana na prvom katu je najveća, a pokraj nje su na jednoj i na drugoj strani simetrično postavljene još dvije prostorije. Glavna dvorana nalazi se u središnjoj osi sjeveroistočnog pročelja te je na vanjskoj strani pročelja naglašena blagim rizalitim istakom iznad kojeg je trokutasti zabat.

Tlocrt je u osnovi simetričan, iako su vidljiva odstupanja u oblikovanju prostorija u bočnim dijelovima glavnog krila, dok je njihov broj jednak. Odstupanje od simetrije je vidljivo i u organizaciji prostorija koje gledaju prema dvorištu, a nalaze se oko stubišta. U bočnim krilima u izvornom tlocrtu nije bilo hodnika, već su bila povezana s glavnim pročeljem kroz druge prostorije, međutim na tlocrtu iz 1967. godine vidljivo je da su naknadno dodani hodnici koji su presijekali neke prostorije, kakvo je stanje i danas. Komunikacija između prostorija odvija se preko središnjeg hodnika, a već spomenutom kasnijom intervencijom probijeni su hodnici u bočnim krilima. U dvorcu je korišteno nekoliko tipova svoda. U prizemlju prostorije imaju bačvasti svod, dok su veža i hodnik zaključeni češkim kapama. Na prvom katu sve prostorije imaju koritaste svodove, i sve su iste visine, osim središnje prostorije, koja ih nadvisuje.⁷⁵

Slika 9 Dvorac Donje Oroslavje, tlocrt prizemlja, 1967. g.

⁷⁵ Marković 1975: 100-101.

Pročelje dvorca slijedi njegovu unutrašnju organizaciju, dakle horizontalno je podijeljeno na dvije razine, prizemlje i prvi kat. Ta podjela naglašena je razdjelnim vijencem na fasadi. Vertikalno, pročelje je podijeljeno u 11 prozorskih osi. Središte pročelja naglašeno je plitkim rizalitom koji završava trokutastim zabatom. Rizalit se sastoji od tri prozorske osi, te

Slika 11 Dvorac Donje Oroslavje, pročelje

još više naglašava glavnu prostoriju koja se nalazi iza njega. U središnjoj osi rizalita, u prizemlju, nalazi se reprezentativni ulazni portal. Portal je zaključen stlačenim lukom i omeđuju ga dva pilastra, s rebrastom kapitelnom zonom, koji nose vijenac. Vijenac nije ravan, već je u središtu potisnut prema gore, pa podsjeća na segmentni zabat. Time vijenac ulazi u parapetnu zonu središnjeg rizalitnog prozora na prvom katu. Donji dio pročelja rastvoren je jednostavnim

pravokutnim prozorima i dekoriran horizontalnim trakama stilizirane rustike. Prozori u gornjem dijelu su također pravokutni, ali su veći od onih u prizemlju. Odijeljeni su pravilnim ritmom pilastara, iako se ta pravilnost gubi na samim rubovima pročelja, gdje je razmak između pilastra i prozora nešto veći. Pilastri na bočnim dijelovima pročelja nose stilizirani vijenac, dok oni u rizalitu nose stilizirano gređe iznad kojeg se nalazi trokutasti zabat. Prostor iznad prozora ukrašen je stiliziranim povijenim vijencima sa šiljatim završetkom. Parapetna zona prozora je pravokutnog oblika. U taj veći pravokutnik upisan je manji pravokutnik segmentno isječenih uglova prema unutra. Taj motiv se ponavlja i u kapitelima razdjelnih

Slika 10 Dvorac Oroslavje Donje, središnji rizalit i ulazni portal

pilastara. Pilastri su u prostoru rizalita veći od onih s jedne i druge strane središnjeg dijela, što je slučaj i kod tri prozora u rizalitu. Pročelje je bikromno, zid je žute boje, dok su arhitektonski elementi, odnosno dekoracija, sive boje.

U četiri prostorije na prvom katu sačuvan je oslik na stropu. Glavna dvorana na katu, odnosno njezin svod, sadrži fresko oslik nastao u posljednjem desetljeću 18. st. Tematika prikaza je alegorijskog i mitološkog karaktera sa likovima grčko-rimskih bogova i heroja, a cijeli prikaz uokviruje iluzionirana arhitektura. Mirjana Repanić-Braun povezuje ovaj oslik s oslikom stropa viteške dvorane u dvorcu grofova Attems u Slovenskoj Bistrici na kojem je prikazana Heraklova apoteoza, rad Franza Ignaza Flurera, iz 1721. godine. Kvaliteta izrade ranijeg oslika puno je veća nego oslika u Donjem Oroslavju, međutim napominje kako su obje apoteoze našle inspiraciju u sličnim, ako ne i istim grafičkim predlošcima. Uočava podudarnosti među figurama i impostacijama Merkura, Zeusa i Here, uz koje se nalaze i Hefest i Dijana s Apolonom. Na oroslavskom primjeru vidljiva je manjkavost u anatomiji likova i nezgrapnost u iluzionističkom prikazu. Usprkos tim nedostacima, Repanić-Braun napominje da je ovo jedan od najreprezentativnijih primjera profanog slikarstva nastalog u razdoblju kasnog baroka i klasicizma.⁷⁶

Slika 12 Dvorac Donje Oroslavje, freska u glavnoj dvorani

⁷⁶ Repanić-Braun 2016: 277-278.

Ostale zidne slike u prostorijama uz glavnu dvoranu na katu te u hodniku nastale su u 19. stoljeću. Također je vidljiv oslik na zidovima u nekoliko prostorija i to na mjestima gdje su počeli otpadati kasniji slojevi boje. Ti zidni bojani ukrasi stvaraju iluziju zidne oplata. Izvorni namještaj dvorca izgubljen je tijekom vremena, ali ostala je sačuvana kasnobarokno-klasicistička peć ukrašena cvjetnim i voćnim viticama.⁷⁷

Slika 13 Dvorac Donje Oroslavje, freske u prostorijama i u hodniku na prvom katu, 19. stoljeće

Gjuro Szabo navodi kako je to “tip vrlo lijepog dvorca, upotrebivog u svako doba: jednostavna građevina, lijepih razmjera, bez ikakvih suvišnih ukrasa i tornjića, tek u sredini pročelja nalazi se iskok, završen timpanom.” Također, njegovo oblikovanje vezuje uz druge dvorce: “Pa takovi su bili svi veći zagorski dvorovi, a tekar tobožnjom restauracijom došli su oni tobože “ukrasni dijelovi” nametnuti, kako to vidimo kod Lobora, Bežanca, Marije Bistrice, Horvatske itd.”⁷⁸

⁷⁷ Marković 1975: 101.

⁷⁸ Szabo 1939: 174.

U perivoj dvorca ulazi se kroz dekorativni barokni portal. Vrtovi uz dvorac nastali su krajem 18. stoljeća, kada i dvorac. U barokni vrt dolazilo se ulaznom alejom dugačkom 230 metara. Ispred dvorca bio je dekorativni parterni park s pokojim stablom, a prema jugozapadu se perivoj vezao na postojeću šumu. Ovaj barokno-klasicistički izgled perivoja poznat je samo iz starih dokumenata jer se 1885. godine perivoj proširuje i preuređuje u romantičarskom stilu.⁷⁹

6.2. DVORAC GORNJE OROSLAVJE

Četiri krila dvorca nalazila su se oko unutarnjeg dvorišta. Dvorac je imao dvije etaže, prizemlje i prvi kat. Također je imao i podrum koji se protezao ispod sjeverozapadnog krila. U prizemlju, kao i na prvom katu, postojao je hodnik kroz svako krilo, koji je gledao prema dvorištu i kroz koji se odvijala većina komunikacije među prostorijama. Prostorije u dvorcu su bile pravokutne, većih ili manjih dimenzija. Iz inventara dvorca iz 1746. godine saznajemo da je na katu bilo petnaest soba, tri „komorice“ i dvije sobe za gospodarevu posluhu. Inventar dvorca uključivao je 47 stolaca i naslonjača, 23 stola, malo ormara, nekoliko pisanih stolova, 18 postelja, perzijskih ćilima, tri zrcala, tri sata, 502 slike na zidovima te još mnogo sitnog inventara.⁸⁰ Olga Maruševski ističe kako taj inventar donosi „još jednu sliku ambijenta ladanjskog plemstva. Prikazuje staro kućanstvo starih ljudi, gomilanje stvari u popriličnom neredu, a sve još odiše mirisom zemlje od koje se živi.“⁸¹

Prema tlocrtu i opisu Milana Vranyczanyja, saznajemo kako je dvorac izgledao krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Prema njegovom opisu vidljivo je da su se u prizemlju nalazili stanovi za sluge i različite radionice i spremišta. Na prvom katu se većinom nalaze prostorije koje su koristili pripadnici obitelji Vranyczany.

U dvorac se ulazilo kroz glavni ulaz sa zapada (strane svijeta prema tlocrtu Milana Vranyczanyja), iako je postojalo i nekoliko bočnih ulaza za sluge. Kroz vežu se dolazilo do središnjeg dvorišta s arkadama, u čijem centru je bio kip božice plodnosti. U zapadnom krilu, sjeverno i južno od veže nalazile su se prostorije kao „vrtlarova soba“, „kancelarija“, „tapecireraj“, dok su u kulama bila smještena razna spremišta. U sjevernom krilu nalazilo se reprezentativno stubište kojim se išlo na prvi kat. Istočno od stubišta nalazile su se prostorije

⁷⁹ Obad Šćitaroci 2005: 214.

⁸⁰ Obad Šćitaroci 2005: 216.

⁸¹ Maruševski 1993: 62.

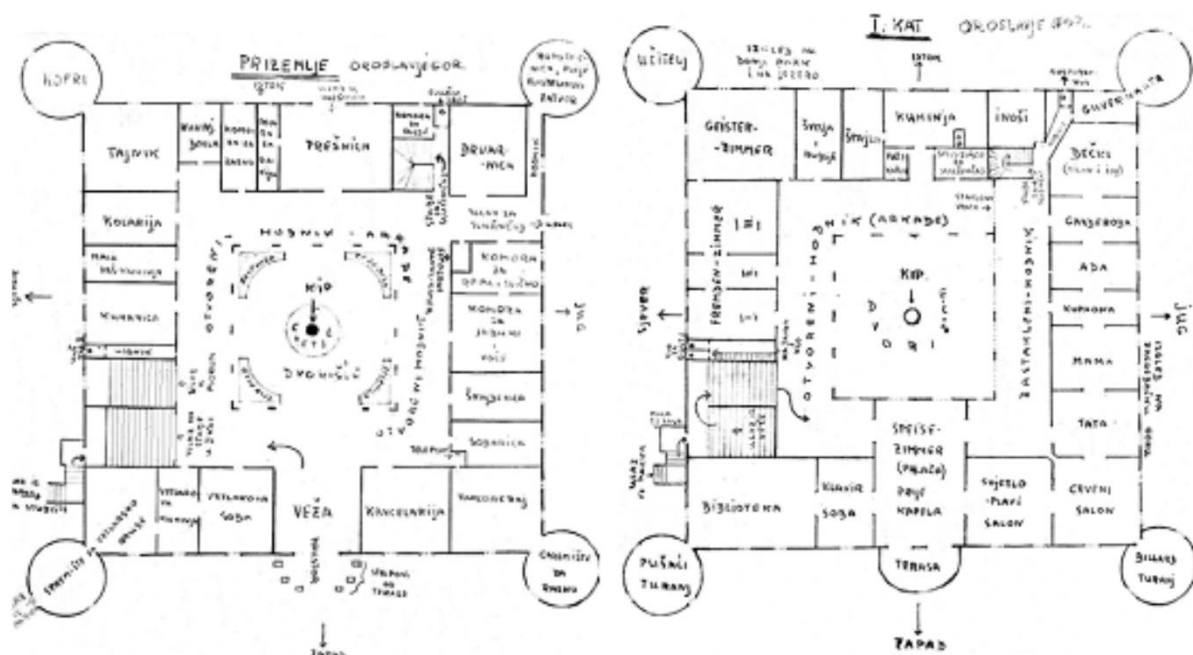

Slika 1 Dvorac Gornje Oroslavje, unutarne dvorište s kipom božice plodnosti

za kuharicu, mala veš kuhinje i slično. U istočno krilu dominantna prostorija je bila “prešnica“, u koju se moglo ući i s vanjske strane dvorca. Uz nju su se nalazile razne komore, te prostorija za tajnika i drvarnica, kao i stubište za služinčad. U južnom krilu nalazile su se komore u kojima se spremala hrana, kao i sobe šnajderice i sobarice te telefon.

Na prvom katu nalazimo tlocrtno vrlo sličnu situaciju kao i u prizemlju, dakle prostorije su bile smještene oko hodnika s arkadama, s jednom iznimkom; glavna prostorija na prvom katu, „speise zimmer“ (palača), koja se nalazila u središtu zapadnog pročelja, ulazila je u prostor hodnika i prekidala ga, iako je s vratima na sjevernoj i južnoj strani u ravnini hodnika zapravo ta soba i bila prohodna. Hodnik sjeverno i zapadno od „palače“ bio je rastvoren arkadama, dok je hodnik južno od „palače“ imao arkade zatvorene staklom, „zastakljeni hodnik“, kako ga naziva Milan Vranyczany. Razlog tomu leži u činjenici da su se iza južnog hodnika nalazile sobe pripadnika obitelji Vranyczany. Tamo su bile sobe za „dečke“ (Milana i Ivyja), „Adu“ (Milanovu sestru), „mamu“ i „tatu“, te garderoba i kupaonica. Istočno krilo je bilo „servisno“ te su se ondje nalazile kuhinja, „špajza“, „švelja i rublje“ i „geister zimmer“, a u kulama su se

nalazile sobe učitelja i guvernante.⁸² U sjevernom krilu nastavljalo se reprezentativno stubište iz prizemlja, čiji je strop bio oslikan alegorijskim iluzionističkim slikama s motivima četiri strane svijeta.⁸³ Pokraj stubišta su bile tri sobe za goste („fremden zimmer“). Zapadno krilo zasigurno je bilo najreprezentativnije, jer su se tamo nalazile prostorije za primanje gostiju, s prostorijama kao pušaći toranj i billiard toranj, bibliotekom, klavir sobom, svijetlo-plavim salonom, crvenim salonom te „palačom“, gdje je, prema Milanu Vranyczanyju prije bila kapela. Iz te najveće prostorije izlazilo se van na terasu, odnosno altanu koja je rađena prema projektu Ignjata Fischera 1904. godine. Iz opisa Milana Vranyczanyja također doznajemo da su se na zidu sobe za pušenje nalazile freske koje su predstavljale osvajanje Beograda po princu Eugenu Savojskom godine 1717.⁸⁴

Slika 14 Dvorac Gornje Oroszlavje, tlocrt prizemlja i prvog kata, autor Milan Vranyczany

Vanjska pročelja su bila jednako artikulirana sa sve četiri strane,⁸⁵ na uglovima pročelja nalazile su se kule koje su gotovo čitavim volumenom izlazile iz ravnine pročelja. Glavno pročelje ima

⁸² HDA, (782) Obitelj Vranyczany-Dobrinović – Laduč, Karlovac, Rijeka, Zagreb; 1693/1945; kut. 17: *Album nekretnina koje su nekada bile vlasništvo obitelji Vranyczany-Dobrinović*

⁸³ Žmegač, Vojtić 2013: 69.

⁸⁴ HDA, (782) Obitelj Vranyczany-Dobrinović – Laduč, Karlovac, Rijeka, Zagreb; 1635/1945; kut. 17, *Album nekretnina koje su nekadabile vlasništvo obitelji Vranyczany-Dobrinović*

⁸⁵ Pretpostavka na temelju starih fotografija dvorca.

osam prozorskih osi, (ne uključujući tri na svakoj kuli) koje nisu postavljene u jednakim razmacima jedna od druge, što doprinosi blagoj asimetriji pročelja i dovodi u pitanje da li je to prvotni izgled pročelja, ili je on promijenjen tijekom vremena. Dvije središnje osi rizalito su istaknute. Omeđuju ih dva pilastra sa svake strane koji nose gređe. Iznad gređa nalazi se tornjić sa satom zaključen baroknom kupolom. U to vrijeme je krov oblikovan u neobaroknom stilu.⁸⁶

Slika 15 Dvorac Gornje Oroslavje, pročelje, oko 1906. godine

Prva etaža pročelja oblikovana je stiliziranim trakama rustike, koja se nastavlja i na kulama. U drugoj etaži se mijenja oblikovanje, sa stiliziranim okomitim trakama koje omeđuju prozore. Na krovu se nalaze dva prozora u obliku kartuša, smještena između kula i tornjića sa satom, nastala za vrijeme Vranyczanyjeve obnove dvorca.

⁸⁶ HDA, (782) Obitelj Vranyczany-Dobrinović – Laduč, Karlovac, Rijeka, Zagreb; 1635/1945; kut. 17, *Album nekretnina koje su nekadabile vlasništvo obitelji Vranyczany-Dobrinović*; Žmegač i Vojtić 2013: 69.

Pročelje je bilo bikromno, u kombinaciji žute i bijele boje. Žuta boja dominira, a bijelom bojom su bili obojani arhitektonski elementi (trake rustike, pilastri i slično). Na prozorima su bile zelene žaluzine, koje su se isticale naspram žuto-bijele boje pročelja.

O perivoju dvorca Gornje Oroslavje zna se jako malo prije dolaska obitelji Sermage, koja uređuje perivoj nakon kupnje dvorca. Perivoj se sastoji od dva dijela, francuski parterni vrt s prednje strane dvorca i engleski perivoj iza dvorca. Krajem 19. stoljeća Ljudevit Vranyczany

Slika 16 Perivoj ispred dvorca Gornje Oroslavje s Terracottom, oko 1906. godine

kupuje dvorac i preuređuje perivoj u romantičarskom stilu. U perivoj postavlja elemente vrtne arhitekturu s romantičarskim obilježjima. Francuski vrt dobiva klupe s motivima krilatih lavova i sfingi, fontane, vaze, skulpture (Satir, Flora, Terakota) te Mogilu s urnom. Na rubu perivoja su se nalazile gospodarske zgrade, konjušnica, vodovodni toranj i

staklenici.⁸⁷ U stražnjem dijelu perivoja nalazio se tempietto, kućica za labudove, stepenice koje su vodile od dvorca prema stražnjem perivoju, ispod kojih se nalazila umjetna špilja. Tu su također bile fontane, bazeni i antički fragmenti. Ovaj perivoj važan je jer se tu nalazi jedini sačuvani primjer francuskog vrta u Hrvatskom zagorju te jedine sačuvane barokne vrtne skulpture mitološke tematike (Satir i Flora).⁸⁸

⁸⁷ HDA, (782) Obitelj Vranyczany-Dobrinović – Laduč, Karlovac, Rijeka, Zagreb; 1635/1945; kut. 17, *Album nekretnina koje su nekadabile vlasništvo obitelji Vranyczany-Dobrinović*

⁸⁸ Obad Šćitaroci 1986: 124.

Slika 17 Perivoj iza dvorca Gornje Oroslavje, oko 1906. godine

7. RAD KONZERVATORA I PROBLEMI OČUVANJA NAKON 1945. GODINE

7.1. DVORAC DONJE OROSLAVJE

Dvorac Donje Oroslavje je nacionaliziran nakon 1945. godine i od 1954. do 1992. godine u njemu je bila smještena općinska ambulanta. Zbog radova na dvorcu u svrhu smještanja ambulante Narodni odbor kotara Donja Stubica šalje dopis Konzervatorskom zavodu u Zagrebu 29. srpnja 1954., kako bi ih se obavijestilo o postojanju radova te da Konzervatorski zavod upozori Narodni odbor općine Oroslavje kako je dvorac pod Zakonom o zaštiti spomenika kulture i prirodnih rijetkosti. NO kotara Donja Stubica, odnosno načelnik Donje Stubice Magdić, koji potpisuje dopis, pogrešno piše kako se radi o „bivšem dvorcu baruna Vranicanija“,⁸⁹ jer je dvorac u kojem je bila obitelj Vranyczany u stvari dvorac Gornje Oroslavje, koji je tad već u jako ruševnom stanju.

U odgovor na ovaj dopis, Konzervatorski zavod šalje Stanku Krstić u Oroslavje kako bi osobno nadgledala radove. Ona putuje u Oroslavje 9. kolovoza 1954. i o tome piše putni izvještaj. Piše kako su radovi u dvorcu pri završetku i radovima rukovodi „upravnik zgrade“ koji tvrdi kako nije znao da je objekt pod zaštitom te ga nitko o tome nije obavijestio. Ambulanta je trebala biti smještena u prizemlju, tako da su se radovi vodili samo u tom dijelu dvorca. Na istočnoj strani su probijena nova vrata, na mjestu prozora, za potrebe prilaza ambulanti, iako je upravitelj rekao da su ta vrata bila ovdje još za vrijeme Prpića, samo su nakon njegova odlaska zazidana. Zidovi hodnika se oblažu lesomit pločama, kako bi se prekrili vlažni zidovi. Također su probijena još dvojica vrata za potrebe ambulante, koja će biti obijeljena, dok su prozori obojani u zeleno. Osim toga, Stanka Krstić napominje kako je „zgrada inače držana u redu.“⁹⁰

7.2. DVORAC GORNJE OROSLAVJE

U Ministarstvu kulture sačuvani su dopisi vezani uz dvorac Gornje Oroslavje iz 1940-ih i 1950-ih godina. Dopisi se mogu podijeliti u dvije skupine, s obzirom na temu koju pokrivaju. Prva skupina dopisa je iz 1948. godine i iz njih saznajemo nešto više o preuređenju dvorca za radničko odmaralište. Druga skupina dopisa odnosi se na razdoblje nakon što je dvorac

⁸⁹ MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 1746-1954, *Predmet: Bivši dvorac baruna Vranicanija u Oroslavju – zaštita*, 29.7.1954.

⁹⁰ MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 1892-1954, *Putni izvještaj Krstić ing. Stanke s puta u Donju Stubicu*, 9.8.1954.

oštećen u požaru 1949. godine, kada se javlja inicijativa za obnovom dvorca i preuređenjem u Dom kulture.

7.2.1. DOPISI IZ 1948. GODINE – PREUREĐENJE DVORCA U RADNIČKO ODMARALIŠTE

Dopisi iz 1948. godine pripadaju periodu od 24. ožujka do 22. svibnja, između Konzervatorskog zavoda u Zagrebu i Glavnog odbora jedinstvenih sindikata Hrvatske. Tema tih dopisa je preuređenje dvorca Gornje Oroslavje u radničko odmaralište. Konzervatorski zavod šalje dopis mjesnom sindikalnom odboru 24. ožujka 1948. u kojem napominju da je dvorac Gornje Oroslavje kulturno-povijesni spomenik pod zaštitom države Zakonom o zaštiti spomenika kulture i prirodnih rijetkosti od 4. listopada 1946., broj 482. Zbog toga je bilo potrebno da sve zahvate kod preuređenja dvorca u radničko odmaralište rasprave s konzervatorima i konzervatorskim zavodom.⁹¹ Glavni odbor jedinstvenih sindikata Hrvatske 20. travnja 1948. javlja konzervatorskom zavodu da su sve umjetnine u dvorcu ostale netaknute i pozivaju da dođe netko iz zavoda da provjeri stanje.⁹²

Već 26. travnja 1948. u Oroslavje dolazi Zdenka Munk iz Konzervatorskog zavoda da pregleda stanje dvorca koji se tada preuređuje. Njezin izvještaj pokazuje da su napravljene manje pregradnje, u prizemlju su izvađene rešetke s prozora od kovanog željeza, utvrđeno je da će se sačuvati stropne slikarije u prednjim prostorijama prvog kata, na stropu stubišta, kao i u hodniku na prvom katu. Također, Munk piše da je dogovoreno da će se ostaviti kamin u srednjoj dvorani prvog kata jer predstavlja „kulturno-historijsku vrijednost“.⁹³ U skladu s tim izvještajem konzervatorski zavod javlja Glavnom odboru jedinstvenih sindikata Hrvatske da se trebaju vratiti prozorske rešetke i popraviti oštećene slikarije na stropu stubišta i prostorija u prvom katu dvorca.⁹⁴

⁹¹ MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 280/1948, *Predmet: Donje Oroslavlje*, 24.3.1948.

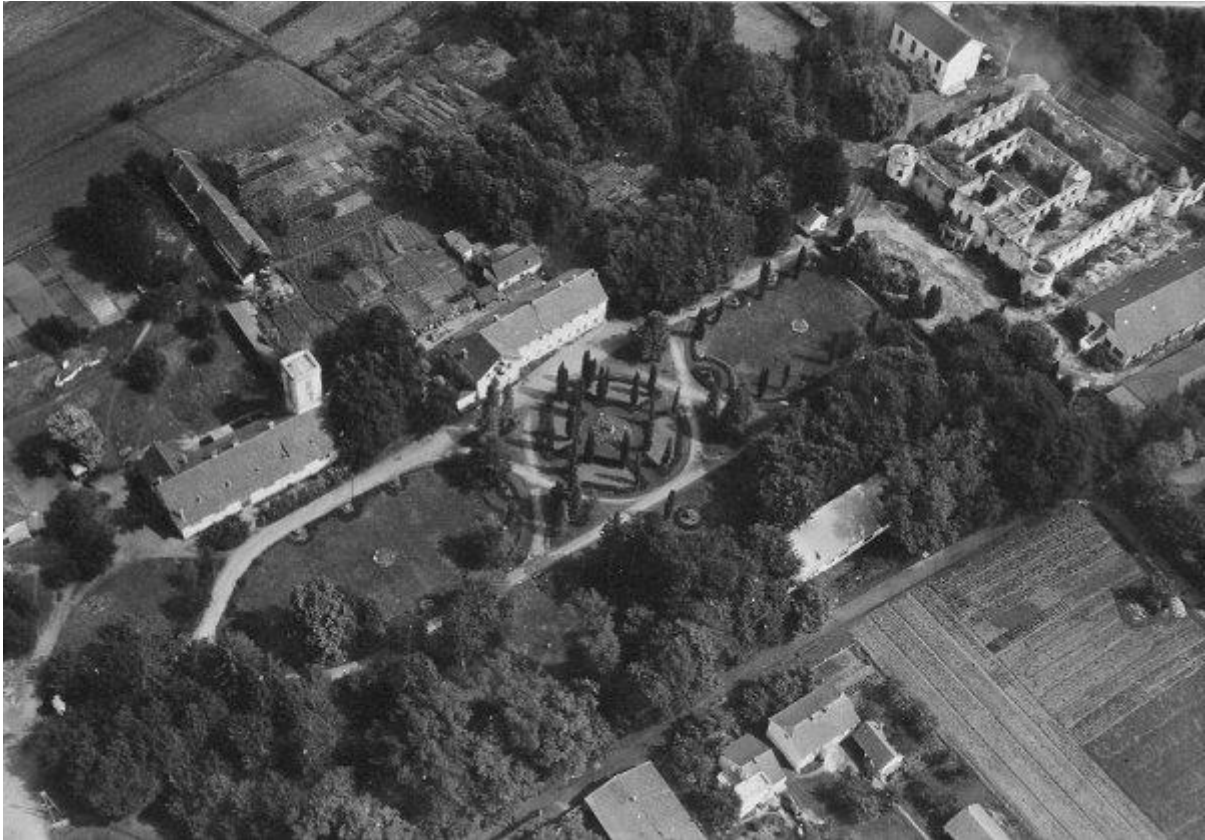
⁹² MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 726/1948, *Predmet: Dvorac Oroslavlje*, 20.4.1948.

⁹³ MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), br.445, *zapisnik Zdenke Munk učinjen na mjestu radova*, 27.4.1948.; MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje),445-1948, *Izvještaj o službenom putu prof. Zdenke Munk u Oroslavlje i Bistru*, 26.4.1948.

⁹⁴ MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 426/1948, *Predmet: Dvorac Oroslavlje*, 28.4.1948.

7.2.2. DOPISI IZMEĐU 1949. I 1957. GODINE – PREUREĐENJE DVORCA NAKON POŽARA

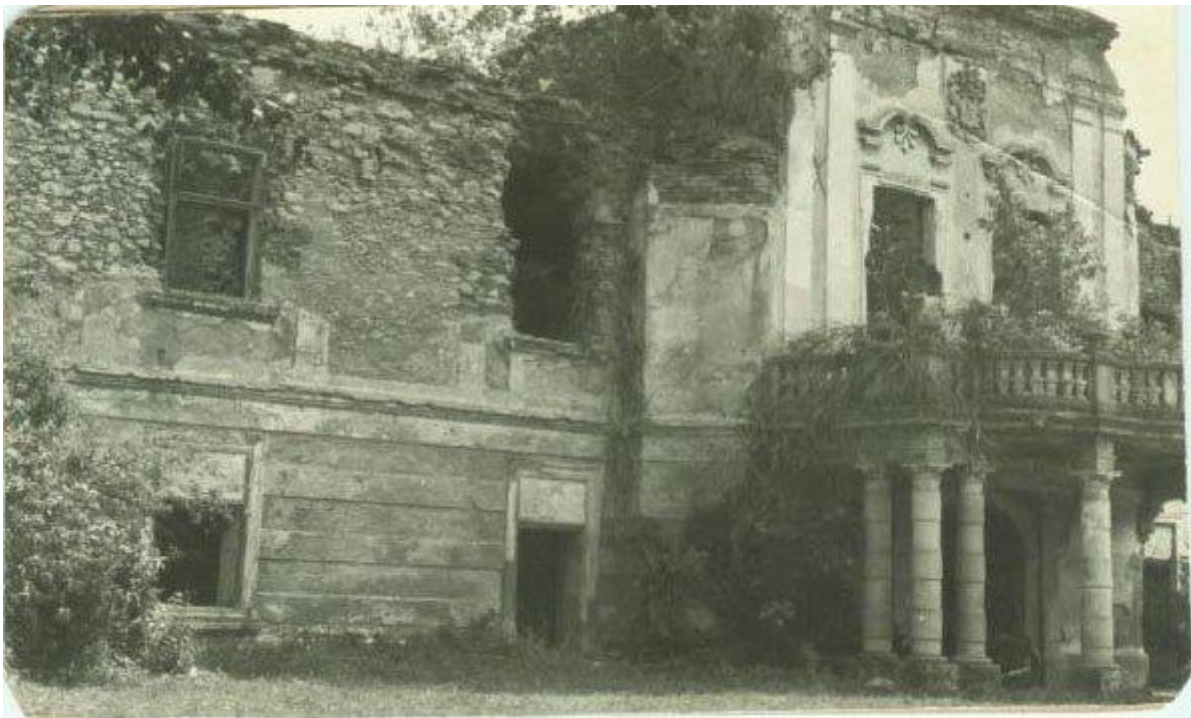
Druga skupina dopisa odnosi se na korespondenciju između Konzervatorskog zavoda i Narodnog odbora Donje Stubice između 1949. i 1957. godine. Dopisi su vezani uz obnovu dvorca nakon požara 1949. godine.

Slika 18 Dvorac Gornje Oroslavje, stanje nakon požara 1949. godine, fotografirano 1954.

Konzervatorski zavod šalje izaslanike (Vrbanić, Pavelić, Stahuljak) da izvijeste o stanju dvorca, što su oni dokumentirali u izvještaju o dvorcu 5. srpnja 1949. Južno krilo, koje je umjetnički najvrijednije, je uglavnom ostalo pošteđeno od požara. Mali toranj sa zabatom se nagnuo i morat će biti srušen. Na prvom katu (od zapada prema istoku) je prva prostorija (pušači toranj) unutar ugaone kule sa uljanim slikama i stucco okvirima na zidovima, uglavnom sasvim sačuvana, druga (biblioteka) i treća (klavir soba) prostorija imaju svod sa štukaturom uglavnom još sasvim sačuvan, u četvrtoj prostoriji (centralna dvorana) svod je potpuno propao, u petoj prostoriji (svjetlo-plavi salon) svod sa stucco dekoracijom i ornamentalnom slikanom dekoracijom postoji. U slijedeće dvije prostorije (ne slaže se s tlocrtom Milana Vranyczanya

jer on navodi još jednu sobu) i jugoistočnoj ugaonoj kuli (billard toranj) propali su svodovi i podovi. Glavno predvorje kroz koje se ulazi preko stubišta kroz zapadno pročelje dvorca sadrži stucco dekoraciju na zidnim plohami i iluzionističku zidnu slikariju na svodu, na kojoj su navodno prikazane alegorije četiriju strana svijeta, no sami likovi nisu vidljivi zbog čađe od požara. Barokne željezne vratnice su ostale in situ (iz 18.stoljeća). U ostalim krilima većina stropova prvog kata je urušena, ali u zapadnom krilu su ostali sačuvani svodovi podruma. Sjeverno krilo naslanja se na veliku tvorničku halu u kojoj su strojevi ostali neoštećeni i nalaze se u pogonu.⁹⁵

Slika 19 Dvorac Gornje Oroslavje, stanje nakon požara 1949. godine

Narodni odbor Donje Stubice nedugo nakon požara (16. srpnja 1949.) izvještava Konzervatorski zavod da žele krenuti u obnovu i adaptaciju dvorca te da će radove izvoditi Generalna direkcija tekstilne industrije Ministarstva industrije NRH.⁹⁶ Dvije godine kasnije, odnosno 1951., ing. Greta Jurišić iz Konzervatorskog zavoda dolazi izvidjeti stanje dvorca jer sindikalna podružnica želi dvorac obnoviti i pretvoriti u Dom kulture. Ona izvješćuje kako su

⁹⁵ MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 1171/1949, *Oroslavje, stanje dvorca u sklopu tekstilne tvornice (nekada vlasništvo Vranicany)*, 5.7.1949.

⁹⁶ MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 1169/1949, *Predmet: adaptacija pregorjelog dvorca*, 19.7.1949.

uvjeti za adaptaciju povoljni, naročito zahvaljujući agilnosti i velikom smislu grupe ljudi koji su tu akciju pokrenuli te raspolažu s dovoljnim novcem da obnove dvorac. Također, napominje da treba snimiti cijeli objekt prije adaptacije jer ne postoje nacrti.⁹⁷

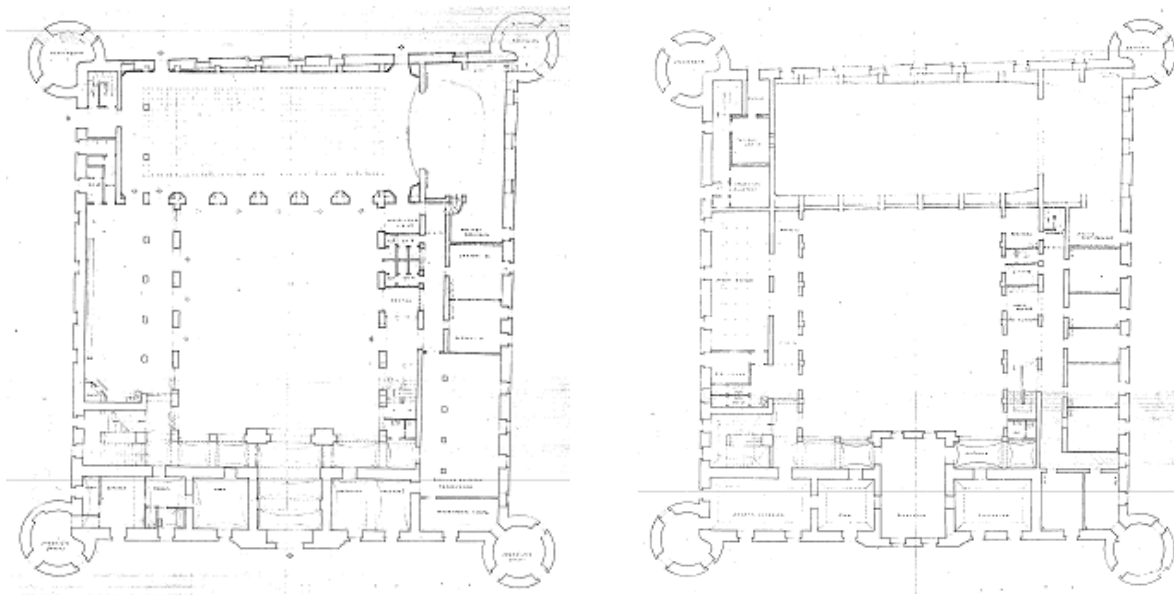
7.2.3. GRETA JURISIĆ I PROGRAM OBNOVE DVORCA

Greta Jurišić radi studiju i nacрте za obnovu dvorca 1957. godine. Smješta dvorac Oroslavje u prostoru i objašnjava njegovu povijest. Posebno se osvrće na vrijeme u kojem je vlasnik dvorca bio Milan Prpić. Tad dvorac prolazi “još težu adaptaciju” u kojoj su srušeni svi srednji zidovi, osim u zapadnom krilu, te stvorene velike tvorničke hale pregrađene tek drvenim stropovima. U zapadnom krilu se ravnim drvenim stropom prekrivaju svodovi sa stucco ukrasima i slikarijama. U dvorištu se u kutovima prigradjuj dvije „ružne prigradnje“, a uz istočno i južno krilo nove dvorane za tvornička postrojenja. “Posve je jasno da je ovako pregrađen objekt lako stradao od požara godine 1949. te se zbog drvene konstrukcije i tekstilnih sirovina požar naglo proširio razvivši visoke temperature u kojima su se topili strojevi i armirano staklo”, navodi Greta Jurišić.⁹⁸ Opis stanja neposredno nakon požara Greta Jurišić preuzima iz ranijeg dopisa Konzervatorskog zavoda iz 1949. godine,⁹⁹ te ne donosi nove podatke.

⁹⁷ MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 878/1951, *Izvjestaj ing. Grete Jurišić o izvršenom putu u Oroslavje*, 20.5.1951

⁹⁸ MK-UZKB/SA-ZDE (1821), *Greta Jurišić, Oroslavje dvor, prijedlog za adaptaciju*, 1957., str. 194

⁹⁹ MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 1171/1949, *Oroslavje, stanje dvorca u sklopu tekstilne tvornice (nekada vlasništvo Vranicany)*, 5.7.1949.

Slika 20 Tlosrt dvorca Gornje Oroslavje, prizemlje i prvi kat, 1957., autor Greta Jurišić

Program obnove dvorca Greta Jurišić je prilagodila tadašnjim potrebama zajednice. Budući da je dvorac tada bio vlasništvo pogona ZIVT i nalazio se u sklopu čitavog tvorničkog postrojenja, obnova je bila vezana “uz potrebe i život ove industrije”. Ideja obnove bila je pretvoriti dvorac u Dom kulture, što Jurišić opravdava činjenicom da većina radnika, od njih 1200, živi u Oroslavju ili njegovoj neposrednoj blizini.

Prostor dvorca trebao se prilagoditi novoj namjeni i ovim prostorijama:

1. dvorana za priredbe i kino predstave s pozornicom, potrebnim ulazima, nusprostorijama i sl.
2. garderoba za izvođače, spremište
3. prostorije za buffet ili slično
4. manja dvorana za predavanja, pokuse
5. biblioteka za posuđivanje knjiga sa spremištem
6. čitaonice, društvene prostorije
7. nekoliko soba za manji hostel ili kancelarije (za sindikat i razne korporacije) s nusprostorijama
8. stan čuvara

Greta Jurišić piše kako “u projektu obnove treba zadržati i sačuvati sve postojeće stare elemente, sve nove prigradnje ukloniti, rekonstruirati tek one elemente za koje postoji dokumentacija, a i to uz veliki oprez i u ograničenom opsegu.” U obnovi bi se težilo što većem očuvanju starog izgleda, iako se on negdje mora prilagoditi novim potrebama, na primjer zazidavanje nepotrebnih prozora ili pretvaranje prozora u dodatna vrata. Predviđeno je bilo skidanje gornjih slojeva zidova (otprilike 1 metar), koji su godinama bili prepušteni djelovanju atmosferilija, te njihova obnova zajedno s glavnim vijencem.

U podrumu je bio predviđen buffet, garderoba i WC za publiku. U buffetu bi se postavile fiksne klupe u obliku niša sa stolovima za serviranje pića i hladne zakuske i šank s malom kuhinjom. U prizemlju zapadnog krila bi se nalazio stan čuvara, u istočnom krilu bi bila dvorana za kino i ostale priredbe, u južnom krilu bi se nalazile prostorije za izvođače, povezane s malom dvoranom za pokuse i predavanja. Na prvom katu je bila predviđena čitaonica, prostor za šah i slično, u prostorijama zapadnog krila u kojima je još bio sačuvan originalni svod. U sjevernom krilu bila bi knjižnica sa spremištem knjiga. U istočnom krilu prvog kata nalazile bi se sobe za hotel s malom čajnom kuhinjom, ili prostorije za kancelarije sindikata. Grijanje čitavog objekta se zamišljalo centralno iz kotlovnice tvorničkog pogona koja je bila udaljena 50 metara od dvorca.

Osim unutrašnjosti, bila je zamišljena i obnova pročelja. Detalji pročelja, napominje Greta Jurišić, bi se mogli obnoviti bez većih poteškoća jer postoji dovoljno sačuvanih fragmenata. Na zapadnom pročelju bilo je predviđeno uklanjanje altane, čime bi se adaptirana vrata koja su vodila na balkon ponovno rekonstruirala u prozor, grb obitelji Vranyczany bi se uklonio i na njegovo mjesto bi se vratio pilastar, između prozorskih otvora. Također, ne bi se išlo u rekonstrukciju tornja sa satom koji se urušio nakon požara, već bi se rekonstruirao samo zabat iznad glavnog pročelja.

Zbog svojeg opsega, obnova bi se vršila u tri etape. U prvoj etapi bi se obnovilo zapadno krilo. To krilo ima prioritet u obnovi zbog očuvanja postojećih svodova glavnog stubišta. Nakon njega išlo bi se u obnovu sjevernog i južnog krila te podruma, dok bi zadnja faza obnove obuhvaćala istočno krilo u kojem bi bila smještena dvorana s pozornicom.¹⁰⁰

¹⁰⁰ MK-UZKB/SA-ZDE (1821), *Greta Jurišić, Oroslavje dvor, prijedlog za adaptaciju, 1957.*, str 195-199

Na žalost, ovaj projekt nije izveden, dvorac je pušten da propadne i danas on više ne postoji. Od imanja Gornje Oroslavje ostao je sačuvan njegov perivoj, kojem su u posljednjih desetak godina posvećuje puno više pažnje nego ranije i nastoji mu se vratiti izvorni izgled, koliko je to moguće.

8. KONZERVATORSKO – RESTAURATORSKE INTERVENCIJE U PERIVOJU DVORCA GORNJE OROSLAVJE OD 2008. GODINE

Nakon odlaska obitelji Vranyczany iz Oroslavja, perivoj dvorca Gornje Oroslavje se zapušta i počinje polako propadati. U albumu koji je Milan Prpić naručio od *Foto Tonke* vidljivo je da se već tada perivoj manje održava nego što je to bilo za prijašnjeg vlasnika.¹⁰¹ Nakon gotovo stoljeća nebrige jedva su se mogle raspoznati šetnice, živica je već gotovo zarasla u šikaru, a drveće se toliko razraslo da se gotovo moglo govoriti o šumi, a ne o parku. Vrtne skulpture, izložene atmosferilijama tako dugo vremena, bile su u jako lošem stanju, dok su neki parkovni elementi bili zatrpani zemljom te se nije ni znalo za njihovo postojanje.

Srećom, 2007. godine pokreće se inicijativa za obnovu perivoja dvorca, za koju se najviše zalagao gradonačelnik Oroslavja, Ivan Tuđa, mag. art. Budući da je završio Likovnu akademiju i Povijest umjetnosti na Filozofskom fakultetu nije neobično da je ova inicijativa potekla upravo od njega. Riječki *Natura plan d.o.o.* bio je angažiran za izradu projekta za obnovu perivoja Gornje Oroslavje, koji oni pišu 2008. godine.¹⁰² Obnova parka bila je predviđena u tri zasebne stilski, pejzažno-arhitektonske i funkcionalno odvojene zone:

1. zona perivoja
2. industrijska zona
3. zona park šume

8.1. UREĐENJE ZONE PERIVOJA ISPRED NEKADAŠNJEG DVORCA

Smjernice uređenja prednjeg perivoja odnose se na biološko – tehničke zahvate i građevinsko - tehničke radove. Biološko – tehnički radovi uključuju sječú suhog i bolesnog drveća te općenito sanaciju svih biljaka ili njihovu zamjenu novim, kao što je zamjena šimšira koji je već izgubio i na estetskoj i na biološkoj kvaliteti. Građevinsko – tehnički radovi podrazumijevaju

¹⁰¹ Tonković 2016: 255

¹⁰² Natura plan d.o.o. 2008a, *Biološko-ekološko i prostorno vrednovanje spomenika parkovne arhitekture Gornje Oroslavje*; i Natura plan d.o.o. 2008b, *Izvedbeni projekt uređenja perivoja gornje Oroslavje (I faza)*

restauratorsko-zidarske radove na ulaznom portalu i mogili, bravarske radove na popravku ulaznih vrata i građevinske radove na izradi staza, šetnica, rubnjaka i drenaža za odvodnju vode.¹⁰³

Do danas su uređene više od dvije trećine parka prema ovim smjernicama – uređene su šetnice, postavljeni rubnici, uspostavljen drenažni sustav, posađeno je novo cvijeće u gredice, posječena suha i bolesna stabla, posađen novi šimšir na mjestu starog. Također, restaurirani su svi arhitektonski elementi i vrtne skulpture.

8.1.1. MOGILA

Slika 21 Mogila, stanje prije i poslije restauracije

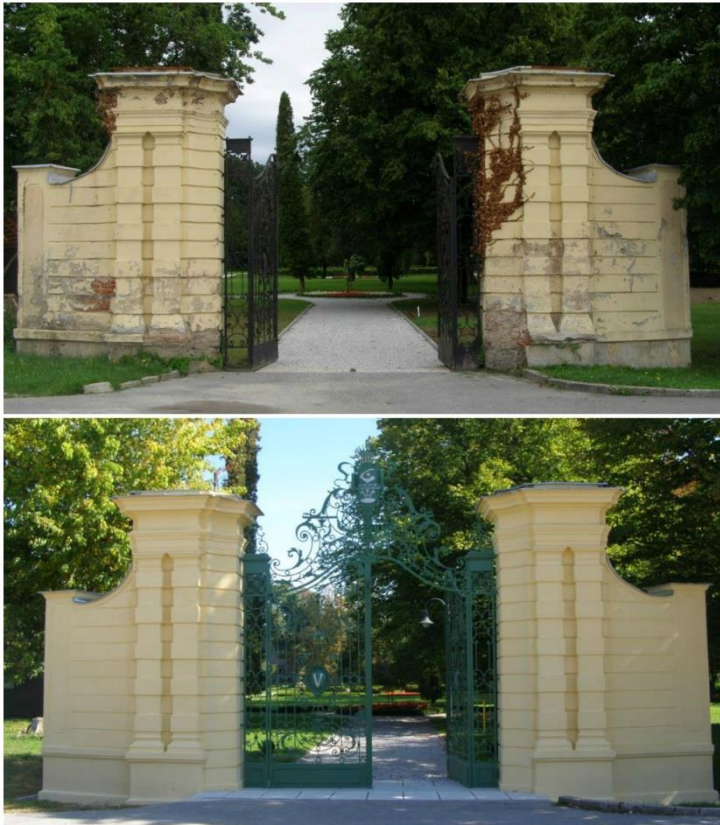
Ljudevit Vranyczany preuređuje perivoj nakon kupnje dvorca Gornje Oroslavje te u njega unosi inventar koji nosi obilježja romantičarske vrtne arhitekture, uključujući i mogilu.¹⁰⁴ Mogila je prikazana na mnogo fotografija uz obitelj Vranyczany što sugerira da je bila važan dio perivoja

¹⁰³ Natura plan d.o.o. 2008b: 4-5.

¹⁰⁴ Obad Šćitaroci 1986: 123.

i dobra kulisa za fotografiranje. Tamo su, između ostalih, fotografirani umjetnici koji su utemeljili Društvo likovnih umjetnika na čelu s Vlahom Bukovcem. Mogila s urnom bila je na blagoj uzvisini koja je prekrivena kamenim blokovima, dok se u podnožju nalaze betonske klupčice. Kao i ostatak vrtno arhitekture parka, mogila je bila zapuštena i puštena da propada, da bi 2012. godine bila restaurirana i dovedena u prvobitno stanje.

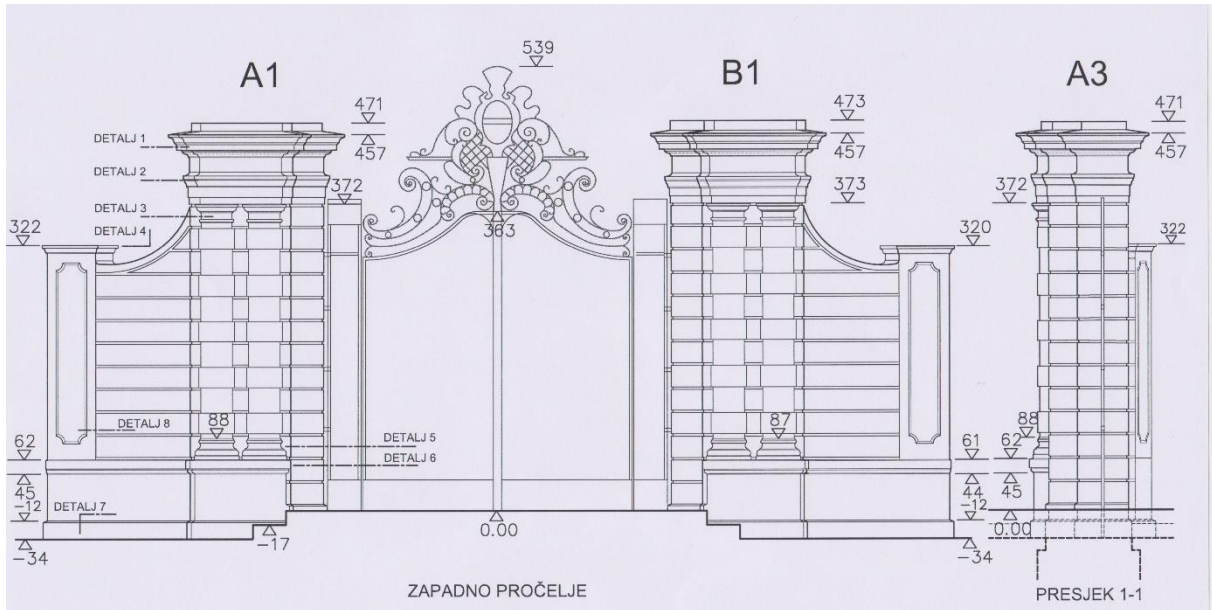
8.1.2. ULAZNI PORTAL

Slika 22 Ulazni portal dvorca Gornje Oroslavje, stanje prije i poslije restauracije

Barokni portal predstavljao je reprezentativni ulaz u perivoj dvorca Gornje Oroslavje i nalazio se paralelno sa središnjom osi dvorca. Portal se sa svojim vratnicama od kovanog željeza očuvao do danas, ali zbog neodržavanja je bio u lošem stanju, kao što je to slučaj i s drugim očuvanim elementima ovog perivoja. Portal je 2013. godine obnovljen zahvaljujući donaciji *Američke kuće*, prema projektu AG PLANUM-a, na kojem sudjeluju Marko Cvjetko, dipl. ing. arh., Robert Jonathan Loher, dipl. ing. arh., Marijana Vojtić, dipl. ing. arh. i Miron Hržina, dipl.

ing. arh. Vratnice od kovanog željeza su restaurirane i nadodan je gornji dio vratnica koji je s vremenom bio uklonjen.

Slika 23 Zapadno pročelje ulaznog portala dvorca Gornje Oroslavje

8.1.3. TERAČOTA

Terakota je postavljena u perivoj Gornje Oroslavje za vrijeme preuređenja perivoja krajem 19. stoljeća. To je vrtna skulptura koje predstavlja pute koji drže vazu iznad glava. Skulptura je napravljena od terakote, od kuda i potječe njezin naziv. Nakon dugogodišnjeg propadanja skulptura je 2013. godine odnesena na restauriranje. Skulpturu je restaurirao Viktor Liebel, akademski kipar i viši konzervator-restaurator. U park Vranyczany je 2015. postavljena replika skulpture od betona, dok je original za sad pohranjen u Zagrebu.¹⁰⁵

¹⁰⁵ N.N. 2015.: 24.

Slika 24 Terakota, stanje prije, za vrijeme i nakon restauracije

8.1.4. FLORA I SATIR

Flora i Satir predstavljaju jedne od rijetkih sačuvanih baroknih vrtnih skulptura u Hrvatskom zagorju s mitološkom tematikom. Datiraju se u zadnju četvrtinu 18. stoljeća na temelju svojih stilskih karakteristika, što znači da je njihov naručitelj najvjerojatnije bila obitelj Sermage. Skulpture čine jednu cjelinu, oblikovno i tematski. I Satir i Flora nalaze se na „visokom trbušastom, višestruko profiliranom postamentu“. U vremenu kad je Milan Prpić vlasnik oba dvorca u Oroslavju, skulpture su prenesene iz perivoja Gornjeg Oroslavja u perivoj dvorca Donje Oroslavje.¹⁰⁶ Za potrebe izložbe „Od blagdana do svagdana“ skulpture su 1993. očišćene i prenesene u Muzej za umjetnost i obrt.¹⁰⁷ Nakon izložbe, vraćene su u Park obitelji Prpić (odnosno perivoj dvorca Donje Oroslavje) gdje su bile do 2012. godine kada su obje skulpture odnesene na restauriranje. Osim njihova restauriranja napravljene su i kopije, koje su 2016.

¹⁰⁶ Tarbuk 1993: 256 -257.

¹⁰⁷ Tuđa 2006: 24.

godine postavljene u park Vranyczany (nekadašnji perivoj dvorca Gornje Oroslavje). Restaurirane skulpture se trenutno nalaze u Gradskoj knjižnici Oroslavje, koja je također smještena u parku Vranyczany.

Slika 25 Flora, stanje prije i poslije restauracije

Slika 26 Satir, stanje prije i poslije restauracije

8.1.5. KLUPE S KRILATIM LAVOVIMA I SFINGAMA

U vrijeme, već više puta spomenute, obnove perivoja dvorca Gornje Oroslavje krajem 19. stoljeća, postavljene su klupe koje su nosili krilati lavovi i sfinge. One su se nalazile uz šetnice u prednjem perivoju. Kao i ostali parkovni elementi, klupe su bile dotrajale, a nosači klupa su bili djelomično prekriveni zemljom. Izvađene su stare klupe i na njihovo mjesto postavljene replike 2009. godine. Te klupe su postavljene i na Oro trgu te u Parku obitelji Prpić, odnosno Donjem Oroslavju.

Slika 27 Klupa s krilatim lavom, replika

Slika 28 Klupa sa sfingama, replika

8.2. UREĐENJE ZONE PARK ŠUME IZA NEKADAŠNJEG DVORCA

Perivoj koji se nalazio iz dvorca Gornje Oroslavje bio je uređen u romantičarsko – historicističkom stilu s brojnim arhitektonskim elementima. U perivoj se dolazi jednokrakim stubištem koje se nakon terase sa balustradom grana u dva smjera. Ispod terase nalazila se umjetna špilja s patuljcima. Danas još postoji veći dio stubišta, koje je do nedavno bilo zakopano ispod sloja zemlje. Dio terase se je urušio tako da se vide tek naznake prijašnje špilje, dok balustrade više nema. U donje dijelu perivoja nalazi se umjetno jezero iskopano za vrijeme Ljudevita Vraynczanyja.¹⁰⁸ Ono je danas u puno manjem opsegu jer je Prpić tamo izgradio tvornicu. Gotovo svi elementi parkovne arhitekture oko jezera su izgubljeni, jedino je očuvano stubište koje je vodilo do samog jezera, te betonski bazen odmah uz jezero.

Slika 29 Perivoj iza dvorca Gornje Oroslavje, početak 20. stoljeća

Projekt uređenja ovog dijela perivoja dvorca Gornje Oroslavje podijeljen je u tri etape:

1. radovi na jezeru

¹⁰⁸ HDA, (782) Obitelj Vraynczany-Dobrinović – Laduč, Karlovac, Rijeka, Zagreb: 1693/1945: kut. 17: *Album nekretnina koje su nekada bile vlasništvo obitelji Vraynczany-Dobrinović*

2. radovi na parkovnom prostoru
3. radovi na iskapanju i uređenju arhitektonskih elemenata

Jezero je bilo potrebno proširiti, u potpunosti isprazniti i očistiti od mulja, ukloniti svu nepotrebnu vegetaciju, urediti dotok površinskih voda u jezeru i novih ispusta jezerske vode u kanal, nakon njegova proširenja. Postojeću kamenu oblogu trebalo je presložiti, a novi dio jezera obložiti kamenom. Oko jezera bi se trebala urediti šetnica i urediti otočić unutar jezera.¹⁰⁹

Od radova predviđenih u projektu *Natura plana d.o.o.* gotovo svi su i izvršeni. Uz pomoć volontera i oroslavskih vatrogasaca jezero je ispražnjeno i očišćeno, vegetacija je reducirana i uređen je otočić, međutim nije se išlo u proširivanje jezera. Također na jezeru je 2015. godine postavljen mostić od obale do otočića.

Projektom je predviđena izrada kopije tempietta odnosno glorijete koja se nalazila na blagoj uzvisini uz jezero. Ona je rađena u historicističkom stilu krajem 19. stoljeća. Kupolu je podupiralo šest drvenih stupova presvučenih žbukom s jonskim kapitelima. Kupola je iznutra bila oslikana, a izvana natkrivena bakrenim limom. Zbog nebrige glorijeta se raspala te su 2004. uklonjeni njezini ostaci.¹¹⁰

Slika 31 Tempietto, perivoj dvorca Gornje Oroslavje

Slika 30 Ostaci tempietta u bivšem perivoju dvorca Gornje Oroslavje, 2004.

¹⁰⁹ Natura plan d.o.o. 2008a: 44.

¹¹⁰ Tuđa 2004: 22.

Danas je od nje ostao samo dio betonskog jonskog kapitela koji je uspio spasiti od uništenja današnji gradonačelnik Ivan Tuđa.

Slika 32 Jonski kapitel tempietta

Od ostalih arhitektonskih elemenata potrebno je obnoviti „bazen“ uz jezero te stepenice s balustradom uz jezero i na padini.

U parkovnom prostoru postavljene su klupe i koševi za smeće, a potrebno je još urediti i šetnice.¹¹¹ Također, u prednjem i stražnjem parku postavljeni su panoji na kojima su objašnjeni preostali arhitektonski elementi te predstavljena povijest dvorca Gornje Oroslavje.

¹¹¹ Natura plan d.o.o. 2008: 45

9. KRONOLOŠKI PREGLED

GORNJE OROSLAVJE

- 16. stoljeće - 1614. vlasnik je obitelj Ratkaj i na posjedu se spominje kurija
- 1614. - 1746. vlasnik je obitelj Čikulín, grade dvorac u 17. stoljeću
- 1746. - 1755. vodi se parnica oko nasljedstva posljednjeg Čikulína grofa Ivana Fr. Čikulína, Julija Sermage dobiva parnicu
- 1755. - 1885. vlasnik je obitelj Sermage, preuređuju dvorac u baroknom stilu
- 1885. - 1921. vlasnik je obitelj Vranyczany, ostavljaju opsežnu foto dokumentaciju
- 1921. - 1945. vlasnik je Milan Prpić, u dvorac smješta tekstilnu tvornicu
- oko 1945. nacionalizacija dvorca
- 1948. pregradnja u radničko odmaralište
- 1949. požar u dvorcu
- 1951. Greta Jurišić pregledava dvorac
- 1957. Greta Jurišić radi projekt za Dom kulture
- 2008. počinje obnova perivoja

DONJE OROSLAVJE

- kraj 16. stoljeća – 1897. vlasnik je obitelj Vojković-Vojkffy
- 1770. - 1790. Sigmund Vojković gradi dvorac
- 1897. Janko Vojković Vojkffy prodaje dvorac Ugarskoj hipotekarnoj banci
- 1897. - 1921. izmijenjeni razni vlasnici, obitelj Novaković, Tucić, Oršić
- oko 1921. vlasnik postaje Milan Prpić
- oko 1945. nacionalizacija dvorca
- 1954. - 1992. u dvorcu se nalazi ambulanta

ZAKLJUČAK

Dvorci grada Oroslavja sa svojim perivojima su svakako najvažnija kulturna baština grada. Dvorci su nastali u baroku, arhitektonski najplodnijem razdoblju Hrvatskog zagorja. Upravo zbog toga mogu se povući paralele s drugim zagorskim dvorcima, kako u arhitektonskom smislu tako i u njihovom razvoju. Sve dok su plemići živjeli u tim dvorcima oni su se održavali, preuređivali i obnavljali, međutim početkom dvadesetog stoljeća prekida se taj kontinuitet i dvorci počinju propadati ili u potpunosti nestaju.

Plemićke obitelji gube na važnosti i utjecaju raspadom Austro-Ugarske monarhije, dok gospodarski propadaju prvenstveno zbog agrarne reforme koja je nepovoljno utjecala na vlasnike posjeda. U takvoj političkoj i ekonomskoj situaciji oni su prisiljeni prodavati svoje posjede, koje u slučaju Oroslavja kupuje industrijalac Milan Prpić. Donje Oroslavje postaje njegov dom, čime donekle nastavlja tradiciju plemićkih obitelji koje su tamo živjele, dok dvorac Gornje Oroslavje pretvara u tvornicu što je za dvorac apsolutno neprimjerena namjena.

Nacionalizacijom dvoraca nakon Drugog svjetskog rata prekida se kontinuitet stanovanja u dvorcu Donje Oroslavje i jedan dio dvorca pretvara se u ambulantu dok su u drugim dijelovima smješteni razni sadržaji. U devedesetim godinama dvorac je vraćen obitelji Prpić koja nema ni financijska sredstva ni volje ulagati u taj dvorac te on svakim danom sve više propada.

Još lošija bila je sudbina dvorca Gornje Oroslavje koji se nakon nacionalizacije trebao prenamijeniti u radničko odmaralište, međutim, požar u dvorcu 1949. prekinuo je sve radove. Kasnijim inicijativama pokušalo se obnoviti dvorac i preurediti ga u Dom kulture, ali na kraju je i to propalo. Nebrigom i nemarom Oroslavje je u šezdesetim godinama izgubilo jednu od svojih najvrjednijih kulturnih znamenitosti.

Žalosno je gledati kako spomenici kulture propadaju, a da gotovo nikoga za to nije bilo briga pet desetljeća. Srećom, posljednjih desetak godina u Oroslavju se podiže se svijest o važnosti kulturne baštine i teži se obnovi zapostavljenih spomenika i parkova.

Slijedeći korak svakako bi trebala biti obnova dvorca Donje Oroslavje, kako i taj spomenik kulture ne bi za sljedeće generacije postao samo sjećanje na papiru i fotografijama.

POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1. Oroslavje iz zraka,

<https://www.google.hr/maps/place/Oroslavje/@45.9962369,15.8840322,8885m/data=!3m1!1e3!4m5!3m4!1s0x4765c2cb51ad3389:0x49bc8163a9853cef!8m2!3d45.9967342!4d15.9155567!6m1!1e1?hl=hr>

Slika 2. crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, Oroslavje,

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/eb/%C5%BDupna_crkva_Uznesenja_BDM_Oroslavje.jpg

Slika 3. Dvorac Gornje Oroslavje, Arhiva grada Oroslavja

Slika 4. Dvorac Donje Oroslavje, Arhiva grada Oroslavja

Slika 5. Katastarska snimka dvorca Donje Oroslavje, 19. stoljeće, Arhiva grada Oroslavja

Slika 6. Katastraska snimaka dvorca Gornje Oroslavje, 19. stoljeće, Arhiva grada Oroslavja

Slika 7. Foto Tonka, Tkaonica u Oroslavju, Bagarić, M., (voditeljca projekta) (2016.)

Veličanstveni Vranyczanyjevi : umjetnički, povijesni i politički okvir života jedne plemićke obitelji, Muzej za umjetnost i obrt, Matica Hrvatska, Zagreb

Slika 8. Dvorac Donje Oroslavje, tlocrt 1. kata, 1967.g. nacrt izradio Vladimir Majer, voditelj projekta Vladimir Marković, Ministarstvo kulture, mikrofilm

Slika 9. Dvorac Donje Oroslavje, tlocrt prizemlja, 1967. g., nacrt izradio Vladimir Majer, voditelj projekta Vladimir Marković, Ministarstvo kulture, mikrofilm

Slika 10. Dvorac Oroslavje Donje, središnji rizalit i ulazni portal, snimila Tea Tuđa, lipanj 2016.

Slika 11. Dvorac Donje Oroslavje, pročelje, snimila Tea Tuđa, lipanj 2016.

Slika 12. Dvorac Donje Oroslavje, freska u glavnoj dvorani, snimila Tea Tuđa, lipanj 2016.

Slika 13. Dvorac Donje Oroslavje, freske u sobama i u hodniku na prvom katu, 19. stoljeće, snimila Tea Tuđa, lipanj 2016.

Slika 14. Dvorac Gornje Oroslavje, tlocrt prizemlja i prvog kata, autor Milan Vranyczany, HDA (782) Obitelj Vranyczany-Dobrinović – Laduč, Karlovac, Rijeka, Zagreb: 1693/1945: kut. 17: Album nekretnina koje su nekada bile vlasništvo obitelji Vranyczany-Dobrinović

Slika 15. Dvorac Gornje Oroslavje, pročelje, oko 1906. godine, HDA (782) Obitelj Vranyczany-Dobrinović – Laduč, Karlovac, Rijeka, Zagreb: 1693/1945: kut. 17: Album nekretnina koje su nekada bile vlasništvo obitelji Vranyczany-Dobrinović

Slika 16. Perivoj ispred dvorca Gornje Oroslavje s Terakotom, oko 1906. HDA (782) Obitelj Vranyczany-Dobrinović – Laduč, Karlovac, Rijeka, Zagreb: 1693/1945: kut. 17: Album nekretnina koje su nekada bile vlasništvo obitelji Vranyczany-Dobrinović

Slika 17. Privoj iza dvorca Gornje Oroslavje, oko 1906. HDA (782) Obitelj Vranyczany-Dobrinović – Laduč, Karlovac, Rijeka, Zagreb: 1693/1945: kut. 17: Album nekretnina koje su nekada bile vlasništvo obitelji Vranyczany-Dobrinović

Slika 18. Dvorac Gornje Oroslavje, stanje nakon požara 1949. godine, fotografirano 1954., HDA (782) Obitelj Vranyczany-Dobrinović – Laduč, Karlovac, Rijeka, Zagreb: 1693/1945: kut. 17: Album nekretnina koje su nekada bile vlasništvo obitelji Vranyczany-Dobrinović

Slika 19. Dvorac Gornje Oroslavje, stanje nakon požara 1949. godine, Arhiva grada Oroslavja

Slika 20. Tlocrt dvorca Gornje Oroslavje, prizemlje i prvi kat, 1957., autor Greta Jurišić, Ministarstvo kulture, mikrofilm

Slika 21. Mogila, stanje prije i poslije restauracije, https://web.facebook.com/Grad-Oroslavje-127037069840/photos/?tab=album&album_id=10151002866379841

Slika 22. Ulazni portal dvorca Gornje Oroslavje, stanje prije i poslije restauracije, https://web.facebook.com/Grad-Oroslavje-127037069840/photos/?tab=album&album_id=10151550007859841

Slika 23. Zapadno pročelje ulaznog portala dvorca Gornje Oroslavje, AG Planum d.o.o., Rekonstrukcija ulaznog portala u perivoju Oroslavju Gornjem - izvedbeni projekt, travanj 2013.

Slika 24. Terracota, stanje prije, za vrijeme i nakon restauracije, https://web.facebook.com/Grad-Oroslavje-127037069840/photos/?tab=album&album_id=10152055289369841

Slika 25. Flora, stanje prije i poslije restauracije, https://web.facebook.com/Grad-Oroslavje-127037069840/photos/?tab=album&album_id=10151311966994841

Slika 26. Satir, stanje prije i poslije restauracije, https://web.facebook.com/Grad-Oroslavje-127037069840/photos/?tab=album&album_id=10151311966994841

Slika 27. Klupa s krilatim lavom, replika, snimila Tea Tuđa, studeni 2015.

Slika 28. Klupa sa sfingama, replika, snimila Tea Tuđa, studeni 2015.

Slika 29. Perivoj iza dvorca Gornje Oroslavje, početak 20. stoljeća, HDA (782) Obitelj Vranyczany-Dobrinović – Laduč, Karlovac, Rijeka, Zagreb: 1693/1945: kut. 17: Album nekretnina koje su nekada bile vlasništvo obitelji Vranyczany-Dobrinović

Slika 30. Tempietto, perivoj dvorca Gornje Oroslavje, Ahiva grada Oroslavja

Slika 31. Ostaci tempietta u bivšem perivoju dvorca Gornje Oroslavje, 2004. snimio Ivan Tuđa, Oro list, br.3, godina I., Oroslavje, str 22.

Slika 32. Jonski kapitel tempietta, snimila Tea Tuđa, rujan 2016.

BIBLIOGRAFIJA

KNJIGE I ČLANCI

1. Belošević, S. (1926.), *Županija Varaždinska i slob. kralj. grad Varaždin*, vlastita naklada. Zagreb
2. Botica, D., *Dvorci Vranyczanyjevih – plemstvo modernog doba u ambijentima baroka*, u: Bagarić, M., (voditeljica projekta) (2016.) *Veličanstveni Vranyczanyjevi : umjetnički, povijesni i politički okvir života jedne plemićke obitelji*, Muzej za umjetnost i obrt, Matica Hrvatska, Zagreb
3. Horvat, A., Habunek-Moravac, Š., Aleksić N. (1970.), *Dvorci i kurije sjeverne hrvatske - stanje i mogućnosti njihova uključivanja u suvremeni život*, Republički zavod za zaštitu spomenika kulture SRH, Zagreb
4. Horvat, A. (1982.), *Barok u kontinentalnoj Hrvatskoj*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb
5. Maleković, V., *Od svagdana do blagdana. Ka prepoznavanju duha baroka u Hrvatskoj*, u: Maleković, V., ur. (1993.), *Od svagdana do blagdana: barok u Hrvatskoj: kultura življenja u 17. i 18. stoljeću u Hrvatskoj*, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb
6. Marković, V. (1975. i 1995.), *Barokni dvorci Hrvatskog zagorja*, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb
7. Maruševski, O., *Sadržaji i iskazi života hrvatskog društva u 17. i 18. stoljeću*, u: Maleković, V., ur. (1993.), *Od svagdana do blagdana: barok u Hrvatskoj: kultura življenja u 17. i 18. stoljeću u Hrvatskoj*, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb
8. Matasović, J. (1923.), *Die Briefe des Grafen Sermage aus dem siebenjaehrigen Kriege*, Narodna starina, Zagreb
9. N.N. (2015.), *Restaurirana i terakota*, Oro list, br.32, godina IX., Oroslavje, str 24.
10. Obad Šćitaroci, M. (1986.), *Prilog istraživanju vrtova i perivoja uz dvorca Hrvatskog zagorja*, Zagreb (Sveučilište u Zagrebu, šumarski i arhitektonski fakultet)
11. Obad Šćitaroci, M. (2005.), *Dvorci i perivoji Hrvatskog zagorja*, Školska knjiga, Zagreb
12. Premrl, D., *Župna crkva Uznesenja BL. Djevice Marije*, u: Reberski, I., ur. (2008.), *Krapinsko-zagorska županija : sakralna arhitektura s inventarom, feudalna arhitektura, spomen-obilježja*, Institut za povijest umjetnosti, Školska knjiga, Zagreb

13. Reberski, I., ur. (2008.), *Krapinsko-zagorska županija : sakralna arhitektura s inventarom, feudalna arhitektura, spomen-obilježja*, Institut za povijest umjetnosti, Školska knjiga, Zagreb
14. Repanić-Braun, M., *Pitanje stila u zidnom slikarstvu nakon 1750. na odabranim primjerima*, u: Kraševac, I., ur. (2016), *Klasicizam u Hrvatskoj, zbornik radova znanstvenog skupa*, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
15. Saftić, V. (2005.), *Industrijalac Milan Prpić i ZIVT*, Hrvatsko zagorje, časopis za kulturu, Kajkavijana, Donja Stubica, br. XI, 1, str 84-106.
16. Szabo, G. (1912.), *Izvještaj o radu zemaljskog povjerenstva za očuvanje umjetničkih i historičkih spomenika u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji u godini 1911*. Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, Vol. 12, No. 1
17. Szabo, G. (1928.), *Spomenici prošlosti za rata i poslije rata*, Narodna starina, Vol. 7, No. 16
18. Szabo, G. (1939.), *Kroz Hrvatsko zagorje*, Vasić i Horvat, Zagreb
19. Tarbuk, N., *Satir*, u: Maleković, V. (1993.), *Od svagdana do blagdana: barok u Hrvatskoj: kultura življenja u 17. i 18. stoljeću u Hrvatskoj*, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb
20. Tarbuk, N., *Flora*, u: Maleković, V. (1993.), *Od svagdana do blagdana: barok u Hrvatskoj: kultura življenja u 17. i 18. stoljeću u Hrvatskoj*, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb
21. Tonković, M., *Teatrum mundi ili fotografska saga obitelji Vranyczany*, u: Bagarić, M., (voditeljca projekta) (2016.) *Veličanstveni Vranyczanyjevi : umjetnički, povijesni i politički okvir života jedne plemićke obitelji*, Muzej za umjetnost i obrt, Matica Hrvatska, Zagreb
22. Tuđa, I. (2004), *Nebriga za oroslavsku kulturnu baštinu*, Oro list, br.3, godina I., Oroslavje, str 22.
23. Tuđa, I. (2006.), *Flora i Satir*, Oro list, br.7, godina III., Oroslavje, str 24.
24. Slukam I. (2004.), *Sjećanje na Milana Prpića*, Oro list, br.I, godina I., Oroslavje, str 24.

25. Vučetić, R., *Hrvatsko zagorje*, u: Reberski, I., ur. (2008.), *Krapinsko-zagorska županija: sakralna arhitektura s inventarom, feudalna arhitektura, spomen-obilježja*, Institut za povijest umjetnosti, Školska knjiga, Zagreb
26. Žmegač, A., Vojtić, M. (2013.), *Dvorac Gornje Oroslavje*, Peristil, br. 56, str. 65-72.

INTERNETSKI IZVORI

1. <http://www.kzz.hr/karta-gradovi-opcine> , 15.6.2016.
2. Branko Čičko, *Povijest Oroslavja*, http://www.oroslavje.hr/index.php?content=Povijest_Oroslavja, 15.6.2016

ARHIVSKA GRAĐA

Hrvatski Državni Arhiv, Zagreb:

1. HDA (694) Vlastelinstvo Zabok-Oroslavje (Obitelj Vojkffy-Vojković) - Zabok, Oroslavje (XVI-1945): 1700/1889, uvod
2. HDA (706) Obitelj Čikulini-Sermage – Podsused, Poznanovec, Stubica, Susedgrad, Šestine, Začretje, Oroslavje, Lužnica; 1272-1900; kut.3, br.191
3. HDA (726) Obitelj Josipović-Vojković-Dodić – Klokoč, Zabok, Zagreb, Bosiljevo; 1267/1872: Vodič
4. HDA (782) Obitelj Vranyczany-Dobrinović – Laduč, Karlovac, Rijeka, Zagreb: 1635/1945: kut. 10, isječak iz novina o gradnji tvornice, 1922.godine
5. HDA (782) Obitelj Vranyczany-Dobrinović – Laduč, Karlovac, Rijeka, Zagreb: 1693/1945: kut. 17: *Album nekretnina koje su nekada bile vlasništvo obitelji Vranyczany-Dobrinović*

Ministarstvo kulture

1. MK-UZKB/SA-ZDE (1821), *Greta Jurišić, Oroslavje dvor, prijedlog za adaptaciju*, 1957.
2. MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 280/1948, *Predmet: Donje Oroslavlje*, 24.3.1948.
3. MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 726/1948, *Predmet: Dvorac Oroslavlje*, 20.4.1948.

4. MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje),445/1948, *Izvyještaj o službenom putu prof. Zdenke Munk u Oroslavlje i Bistru*, 26.4.1948.
5. MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), br.445, *zapisnik Zdenke Munk učinjen na mjestu radova*, 27.4.1948.
6. MK-UZKB/SA-TOZ) (Oroslavje), 1171/1949., *Oroslavlje, stanje dvorca u sklopu Tekstilne tvornice (nekada vlasništvo Vranicany)*, 5.7.1949
7. MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 1169/1949, *Predmet: adaptacija pregorjelog dvorca*, 19.7.1949.
8. MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 878/1951, *Izvyještaj ing. Grete Jurišić o izvršenom putu u Oroslavje*, 20.5.1951
9. MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 426/1948, *Predmet: Dvorac Oroslavje*, 28.4.1948.MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 1746-1954, *Predmet: Bivši dvorac baruna Vranicanija u Oroslavju – zaštita*, 29.7.1954.
10. MK-UZKB/SA-TOZ (Oroslavje), 1892-1954, *Putni izvještaj Krstić ing. Stanke s puta u Donju Stubicu*, 9.8.1954.

KRATICE:

HDA – Hrvatski državni arhiv

MK-UZKB/SA-ZDE – Ministarstvo kulture – Uprava za zaštitu kulturne baštine/ Središnji arhiv – Zbirka dosjea i elaborata zaštitnih radova na spomenicima kulture

MK-UZKB/SA-TOZ - Ministarstvo kulture – Uprava za zaštitu kulturne baštine/ Središnji arhiv – Topografska zbirka